

Environment, Language and Mindset: The Cognitive Analysis of Conceptual Metaphors in Ethical Domains of “Honesty” & “Betrayal” in Farsi, English & French

Nargues Mohammadi¹, Zahra Abolhasani Chimeh² and Mahnaz Karbalaeei Sadegh³

1. Ph.D. Student of Linguistics, Department of Linguistics, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: nargues.mohammadi@iau.ac.ir
2. Corresponding Author, Associate Professor of Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: zahra.abolhasani@ut.ac.ir
3. Assistant Professor of Linguistics, Department of Linguistics, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: karbalaeei@srbiau.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history

Received: 13 May 2025

Received in revised form: 01 Oct 2025

Accepted: 05 Oct 2025

Published online: 23 Sep 2026

Keywords:

cognitive linguistics,
conceptual metaphor,
embodiment,
image schemas,
mindset

ABSTRACT

The main aim of the present paper is a comparative analysis of idiomatic expressions in the domains of “honesty” and “betrayal” through the extraction of their image schemas, as well as an investigation of the effect of “environment” on the “mindset” of speakers of Persian, English, and French, based on the cognitive approach of Johnson and Lakoff (1980). A total of 60 idioms from the two domains across the three languages were selected as data to examine the process of mapping and binding between source and target domains and to measure the degree of embodied metaphors. The results reveal that the container image schema is the dominant pattern employed by all three languages to conceptualize abstract ethical concepts. Moreover, the findings confirm the pervasive (100%) presence of embodiment across all identified schemas. Variations in cultural context and environment lead to variations in linguistic structures, which in turn give rise to different mental perceptions of the same concepts. The results highlight the role of the “environment” within the continuum of “environment-embodied language-mindset.” A high frequency of force and verticality image schemas in Persian, particularly in the domain of “betrayal,” reflects an intensified conceptualization of violence and hierarchical power relations, where betrayal is associated with dominance and honesty with weakness in certain social representations. In contrast, in the domain of “honesty,” Persian conceptualizations tend to associate honesty with “high” spatial positioning and betrayal with “low” positioning, which can be interpreted in light of the moral and religious values of the speech community. English, which exhibits a higher proportion of path and surface schemas, directs speakers toward a conceptualization that emphasizes directness in expressing truth. Finally, the relatively high frequency of force schemas in French in the domain of “honesty” underscores a cultural tendency toward the free expression of opinions and the bold disclosure of information as socially valued norms.

Cite this article: Mohammadi, N., Abolhasani Chimeh, Z., & Karbalaeei Sadegh, M. (2026). Environment, language & Mindset: The cognitive analysis of conceptual metaphors in ethical domains of “honesty” & “betrayal” in Farsi, English & French. *Research in Western Iranian Languages and Dialects*, 14(3), 125–147. <http://doi.org/10.22126/jlw.2025.12177.1834> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/jlw.2025.12177.1834>

Publisher: Razi University

Introduction

The long-standing debate in cognitive linguistics regarding the relationship between form and meaning—specifically, whether form determines mindset or vice versa—remains a central area of investigation. Johnson (2024) proposes a triadic framework of “mindset-body-environment” to account for the role of environment; however, there is a notable gap in the literature regarding this specific interaction.. While Lakoff and Johnson’s (1980) model has been widely employed to identify embodied utterances and categorize image schemas (e.g., force, containment, path), few studies have investigated the role of the “environment” and its subcategory, “culture,” on surface structure schemas on the one hand, and the influence of various surface structures and embodied language on the mindset of speakers on the other hand. “Environment” in linguistics is an umbrella term referring to both the physical surrounding and beliefs, traditions, and cultural context.. Research focusing on the macrostructures of culture and mindset can contribute to a broader understanding of how similar or different environments may give rise to similar or contrasting worldviews. Such an understanding can, in turn, help facilitate the resolution of political, social and global misunderstandings and conflicts. In light of these issues, the following main research questions are raised:

1. To what extent do speakers of the three languages, Farsi, English, and French make use of “embodiment” to perceive and communicate the abstract concepts of “honesty and betrayal”?
2. What is the effect of “environment” distinction on the perception and viewpoint of speakers of the three languages within Lakoff and Johnson’s triadic approach of “mind-body-environment”?

Method

The researcher first aims to demonstrate the “embodiment” of linguistic structures, and in the second stage, to highlight the role of “cultural context and environment” in shaping speakers’ viewpoints and mindsets. Demonstrating and determining the sequence of the cognitive factors “mind-body-environment” is also among the objectives of this study. Accordingly, 60 idiomatic expressions related to the ethical concepts of “honesty” and “betrayal” in three languages—Farsi, English, and French—are selected. Their underlying image schemas are extracted and analyzed and then related to broader cognitive structures, such as perception and worldview.

The method used in this study is descriptive-analytical and is based on the collection of idiomatic expressions in everyday use in the three languages. “Environment,” encompassing the surrounding physical and cultural context, is considered a variable for identifying the effects of different cultural settings on the formation of idiomatic expressions. The analysis of idiomatic expressions related to the concepts of “honesty” and “betrayal” in the three languages is based on Lakoff and Johnson’s neural theory of thought (2012) and their triadic approach of “mind-body-environment.” This framework is used to distinguish the components of each idiom, identify the relevant image schemas, and examine the mapping process from the source domain, represented by the surface structure of the idiomatic expressions, onto target domain, represented by their conceptual content. This approach contributes to achieving the objectives of the study. Lakoff refers to neural theory of thought and language (NTTL) in this regard and attributes the capacity for metaphorical thought in humans to “multidimensional mirror neurons” in the brain. According to Lakoff (2012), “the so-called abstract concepts are embodied and are of two kinds: cognitive primitives, ‘image schemas,’ and primary conceptual metaphors. These are universal cognitive structures, either there are at birth or developed every day.”

Discussion

A cognitive analysis of idiomatic expressions (conceptual metaphors) in English, Farsi, and French was conducted using Lakoff and Johnson’s “mind-body-environment” framework. The

results for the concepts of “honesty” and “betrayal” are presented in two separate tables, followed by a comprehensive table that illustrates the final percentages of embodied expressions and the specific types of image schemas employed for each concept across all languages.

Table (1). The Percentage of Each Image Schema in Two Domains of “Honesty” & “Betrayal” & Total Values

Image Schema	English	Farsi	French	Total
Containment	41.03	37.21	47.50	41.80
Force	28.21	39.53	37.50	35.25
Path	23.08	9.30	10	13.93
Vertical Direction	2.56	9.30	2.50	4.92
Balance	5.13	4.65	2.50	4.10

*Containment image schema is the most common pattern imposed by the environment and employed by speakers’ minds to perceive the abstract concepts of “honesty” and “betrayal” generally. The French language provides more linguistic facilities in this regard to conceptualize intangible contents generally. Force image schema ranks second among all patterns used to convey and illustrate both concepts in the three languages generally, and Farsi’s use of the force schema for the concept of “betrayal” is higher than in the other languages. Making use of structures such as *به کسی خنجر زدن*، *سر کسی را زیر آب کردن*، *سر کسی کلاه گذاشتن* with the literal meanings of “putting hat on somebody’s head, stabbing someone’s head under water, inserting a stab on someone’s body and similar expressions showing force,” is influenced by the Persian setting and cultural beliefs and also conceptualizes “betrayal” as extreme “violence and crime.” The importance of “being cautious in society” in the minds of its speakers is highlighted.

*High percentages of force and vertical direction schemas in Farsi for the concept of “betrayal” associate the idiomatic hierarchy of betrayal = violence = top and honesty = weakness = down in the minds of its speakers at the individual, social, and political levels; a mindset which is elicited through the contextual environment, depicted in the surface layers of idioms, and influences their viewpoints. On the other hand, the vertical direction image schema for the “top” position of the concept of “honesty” in Farsi associates this trait with something that is almighty and regarded as a moral advantage, elicited by the religious beliefs of Farsi speakers.

*High percentage of the force image schema used to depict the abstract concept of “honesty” belongs to the French language, which guides its speakers toward the free expression of opinions and even the revelation of hidden information as positive and even intelligent behaviour, which can be traced back to the unique political and philosophical beliefs of French Existentialism (expressions such as *vider son sac*: “empty your bag,” and *ne pas avoir sa langue dans sa poche*: “don’t have your tongue in your pocket”).

*The English language makes use of path (source-path-goal) image schema for both concepts at about 50%, more than the other languages, to show the path of deviation from honesty to betrayal. The words in idioms such as “to come clean,” “sell someone down the river,” and “say the truth to someone’s face” associate the created images with directness and a non-deviated path of telling the truth. Surface image schemas are also employed in English idioms much more than in the other two languages. All such images in the surface layer of language guide the speakers to realize honesty through a direct, straightforward path, at the surface and outer level of being, which emphasizes the necessity of expressing the truth directly and candidly as a social norm.

*Some idiomatic expressions with identical figurative meanings and exact or almost exact literal surface structures have been identified, which can be referred to as cross-cultural or universal conceptual metaphors. According to Kovecses (2018), “universal metaphors are the conceptual metaphors that are used universally, near universally, or potentially universally.” The present study identified six universal idioms; an example is represented below.

For the concept of betrayal, all three languages use a similar surface structure to refer to the same abstract content: English: *nurture a viper in one’s bosom*/ French: *un serpent dans le dos*/

Farsi: مار در آستین پروراندن (Containment and force image schemas are common image schemas that conceptualize betrayal through the violation of the “body and privacy” of a partner who was once a friend, while the force schema refers to the act of “stinging and inserting force.” Both primary metaphors shape the final metaphor and direct the minds of speakers towards the intense violence associated with betrayal). However, the French expression, with its literal portrayal of “a snake in the grass,” involves containment, path, and force schemas, highlighting the “violation of privacy, the direction of betrayal and unpleasant force of being betrayed.”

Conclusion

According to the above-mentioned issues and results, the environment (surrounding and cultural setting) plays an important role in the illustration of specific images at the surface level of conceptual metaphors, which are analyzed by the mind through breaking them down into smaller primary metaphors and image schemas and directing the viewpoints and mindsets of speakers toward certain perceptions. “Body” is employed as a medium in all idiomatic expressions, directly or indirectly, to assist the mind in the conceptualization of abstract concepts within its borders. The succession of factors can be determined as “environment-embodied language-mindset” or as a cycle with each factor coming after the other, since the dialectical relationship of form and mindset cannot be ignored. The results of the present research conform to the viewpoints of Johnson’s eight e’s (2024) on “meaning and cognition” in the mapping process from the source domain (surface structure) to the target domain (idiomatic meaning): meaning is embodied, it’s embedded in cultures, it’s enacted by speakers, it’s extended, it’s emotionary, executive, evolutionary, and ecstatic.

Ethical Considerations

Not applicable

Funding

Not applicable

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest

محیط، زبان و جهان‌بینی: تحلیل شناختی استعاره‌های کنایی حوزه‌های اخلاقی «صداقت و خیانت» در فارسی، انگلیسی و فرانسوی

نرگس محمدی^۱ | زهرا ابوالحسنی چیمه^۲ | مهناز کربلانی صادق^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: nargues.mohammadi@iau.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: zahra.abolhasani@ut.ac.ir

۳. استادیار گروه زبان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: karbalaee@srbiau.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	این پژوهش با هدف تحلیل تطبیقی اصطلاحات کنایی در حوزه‌های «صداقت» و «خیانت» و استخراج طرح‌واره‌های تصویری و بررسی تأثیر «محیط» بر «ذهنیت» سخنوران در سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی انجام شده است. مطالعه حاضر برپایه رویکرد شناختی لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) استوار است. در این پژوهش، اصطلاحات کنایی در دو حوزه مذکور در سه زبان متفاوت بررسی شدند تا میزان بدنمندی استعاره‌های مفهومی اخلاقی و روند انگاشت و انطباق حوزه مبدأ (لایه تحت‌اللفظی کلام) بر حوزه مقصد (معنای کنایی) مشخص شود. یافته‌ها نشان دادند که «طرح‌واره حجمی»، اصلی‌ترین الگو برای عینیت‌بخشی به مفاهیم در هر سه زبان است و نقش محوری «بدن» در همه طرح‌واره‌ها مشهود است. باین‌حال، تفاوت‌های بافت فرهنگی و اقلیمی (محیط)، تمایزهای روساختی در زبان و تفاوت در برداشت‌های ذهنی از مفاهیم یکسان را در پی داشت که این امر نقش عنصر «محیط» را در توالی سه‌گانه «محیط-زبان-بدنمند-ذهن» برجسته می‌کند. براساس تحلیل داده‌ها می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که در زبان فارسی، درصد بالای طرح‌واره‌های «قدرتی» و «جهتی عمودی» در حوزه خیانت، القاگر شدت خشونت و سلسله‌مراتبی‌انگاشتن قدرت و خیانت در مقابل ضعف و صداقت به‌لحاظ اجتماعی در ذهنیت سخنوران است. در زبان انگلیسی نیز غلبه طرح‌واره‌های «حرکتی» و «سطح» سخنوران را به‌سوی بیان مستقیم و بدون حاشیه حقیقت در مسیر خطی سوق می‌دهد؛ درحالی‌که در زبان فرانسوی، آمار بالای طرح‌واره «قدرتی» در حوزه صداقت بر رویکردی مبتنی بر جسارت در فاش‌سازی و ابراز نظر آزادانه به‌منزله وظیفه‌ای اجتماعی تأکید می‌ورزد.
کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی شناختی، استعاره مفهومی، بدنمندی، طرح‌واره‌های تصویری، جهان‌بینی	

استناد: محمدی، نرگس؛ ابوالحسنی چیمه، زهرا؛ کربلانی صادق، مهناز (۱۴۰۵). محیط، زبان و جهان‌بینی: تحلیل شناختی استعاره‌های کنایی حوزه‌های اخلاقی «صداقت و خیانت» در فارسی، انگلیسی و فرانسوی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۱۴ (۳)، ۱۲۵-۱۴۷. <http://doi.org/10.22126/jlw.2025.12177.1834>

۱- مقدمه

چگونگی فرایند درک و تولید گفتار با ارجاع به دانش ذخیره‌شده در حافظه انسان از مباحثی است که از دامنه زبان‌شناسی محض فراتر رفته و در حوزه زبان‌شناسی شناختی قرار گرفته است. از آنجاکه رویکردهای ساخت‌گرا در تبیین و تفسیر معنا چندان موفق عمل نکردند، زبان‌شناسی شناختی با تمرکز بر مطالعه زبان، ذهن و تجربه‌های اجتماعی-فرهنگی ظهور کرد؛ به‌طوری که در دهه ۷۰ میلادی برای نخستین‌بار مباحثی پیرامون آن مطرح شد. این رویکرد، برخلاف دیدگاه‌های تفکیک‌گرای ذهن، بر پیوند ناگسستنی میان «صورت» و «معنا» تأکید می‌کند و زبان را بازتابی از قوای کلی شناختی انسان می‌داند. از ویژگی‌های دیگر این میان‌رشته، توجه به زبان در بافت کاربردی آن است؛ زیرا زبان نه تنها از بافت اثر می‌پذیرد، بلکه بر آن تأثیرگذار است. به‌طور کلی، زبان‌شناسی شناختی بر دو محور اصلی استوار است: مطالعه ساختار زبان (رویکردهای شناختی به دستور) و بررسی زبان به مثابه ابزاری برای بررسی ساختارهای مفهومی (معناشناسی شناختی).

ذهن، بدن و محیط، سه عنصر بنیادین در فرایند ادراک و استدلال محسوب می‌شوند. «ذهن» باتکیه بر مرزبندی «بدن»، جهان را درک می‌کند و این ادراک را با «زبان» به دیگران منتقل می‌کند. براساس دیدگاه جانسون^۱ (۲۰۲۴)، ذهن و بدن واحدی یکسان را تشکیل می‌دهند که در تعامل با محیط به ادراک و انتقال معنا می‌پردازند؛ در این بین، زبان واسطه‌ای است که ذهن به کمک آن، تعامل و تبادل افکار و مفاهیم را آسان می‌کند. با استناد به این رویکرد، پژوهش حاضر با هدف تحلیل طرح‌واره‌های تصویری در اصطلاحات کنایی حوزه اخلاق انجام شده است تا توالی سه‌گانه «محیط-زبان-بدنمند-ذهن» در چارچوب دیدگاه لیکاف^۲ و جانسون (۱۹۸۰) بازنمایی شود. در این زمینه، واژه «محیط»^۳ در زبان‌شناسی به منزله چترواره‌ای است که مفاهیم محیط فیزیکی (بدن و فضای پیرامون) و محیط‌های فرهنگی، اجتماعی و ایدئولوژیک را شامل می‌شود. از آنجاکه ساختارهای زبانی برآمده از امکانات منحصربه‌فرد اقلیم جغرافیایی و باورها، سنن و اعتقادات متعلق به آن جوامع هستند، نقش تمایزهای محیطی بر ساختار زبان و بازتاب آن در جهان‌بینی سخنوران برجسته می‌شود. به این ترتیب، در پژوهش حاضر، هدف اصلی بررسی میزان بدنمندی اصطلاحات کنایی در زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسوی و تحلیل رابطه دیالکتیکی میان تمایزهای محیطی و بازتاب آن‌ها بر جهان‌بینی سخنوران و توالی چرخشی میان سه عنصر محیط، زبان بدنمند و ذهن با بهره‌گیری از مدل طرح‌واره‌های تصویری لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) است.

افزون بر این، منظور از لایه تحت‌اللفظی کلام، صورت ظاهری اصطلاح کنایی، ضرب‌المثل و تشبیه است؛ صورتی که تصویری ذهنی را تداعی می‌کند؛ تصویری که می‌توان آن را برخاسته از الگوهای مشترک و دیرپای تجربه انسانی دانست. فرایند پیچیده ادراک و انتقال مفاهیم که از توانایی‌های شناختی انسان به شمار می‌رود، با فعالیت شبکه‌های عصبی، شبیه‌سازی معنا به واسطه نورون‌های آینه‌ای^۴ (لیکاف، ۲۰۱۲) و پردازش ذهنی و شناختی مغز امکان‌پذیر می‌شود. بنابراین، بدنمندی به بهره‌گیری انسان از اجزای بدن خود برای درک و تفسیر معانی و مفاهیم اشاره دارد. استعاره‌ها، ایهام‌ها، ضرب‌المثل‌ها، جمله‌های کنایی و اصطلاحات زبانی، در کاربرد غیرادبی و اندیشگانی خود، الگوهای عینی و برگرفته از تجربه‌های روزمره هستند؛ از این رو، می‌توان بدنمندی را یکی از پایه‌های تحلیل آن‌ها دانست. برای نمونه، انسان مفهوم انتزاعی «ذوق‌زدگی و نهایت خوشحالی» را باتکیه بر قالبی عینی یعنی «راه‌رفتن بر سطحی نرم و دل‌نشین» درک و بازنمایی می‌کند. این قالب بدنمندی و طرح‌واره‌های برآمده از آن در ذهن سخنوران فارسی، انگلیسی و فرانسوی با وجود تفاوت‌های زبانی، الگوی تصویری کمابیش مشترکی پدید می‌آورد که به بازنمایی معنای کنایی موردنظر کمک می‌کند. برای نمونه، اصطلاح کنایی فارسی «راه‌رفتن روی ابرها»، انگلیسی walking on the air با لایه تحت‌اللفظی «راه‌رفتن روی هوا» و فرانسوی etre sur on petit nuage با تصویرسازی «قرار گرفتن روی ابری کوچک» همه بر یک معنای کنایی مشترک یعنی ذوق‌زدگی و شادی دلالت دارند.

استخراج الگوهای مشابه در یک حوزه مفهومی خاص، مانند صداقت و خیانت در این پژوهش، به ایجاد طبقه‌بندی جامعی از نحوه تأثیرپذیری ذهنیت و جهان‌بینی سخنوران منجر خواهد شد. این امر، نقش میان‌فرهنگی زبان‌شناسی شناختی را در حوزه علوم انسانی برجسته می‌کند. برای نمونه، در حوزه مفهومی «صداقت» می‌توان به اصطلاح کنایی «بیان حقیقت از اعماق قلب» در فارسی، say

1. M. Johnson

2. G. Lakoff

3. environment

4. mirror neurons

”something from the depth of heart“ در انگلیسی و ”dire qq chose fond du Coeur“ در فرانسوی اشاره کرد. در هر سه زبان با استفاده از طرح‌واره‌های بدنمند که در آن «قلب» در قالب حجمی عمق‌دار تصور می‌شود، به مفهوم انتزاعی «صداقت» عینیت بخشیده می‌شود. باوجود این شباهت‌های ساختاری، زبان‌ها متأثر از اقلیم، بافت فرهنگی و زیستی (محیط) از استعاره‌ها و طرح‌واره‌های بدنمند متفاوتی برای تداعی مفاهیم یکسان بهره می‌گیرند. این تفاوت در حوزه اخلاقی «خیانت» مشهود است؛ جایی که زبان انگلیسی از روستاخت ”to pull the fast on someone“، «کشیدن سریع کارت در کارت‌بازی»، زبان فارسی از لایه تحت‌اللفظی «کلاه بر سر کسی گذاشتن» و زبان فرانسوی از اصطلاح کنایی ”tirer une carotte“ با تصویرسازی «بیرون کشیدن هویج» برای تداعی معنای کنایی «فاش کردن خبر و خیانت» استفاده می‌کنند. هریک از این روستاخت‌های متفاوت، بار احساسی و بینشی خاص را درباره یک مقوله مشترک در ذهن سه سخنور القا می‌کنند. درنهایت، بررسی نقش تعامل «محیط و بافت فرهنگی» با «روستاخت‌های زبانی» در شکل‌گیری «ادراک و ذهنیت» سخنوران با تحلیل طرح‌واره‌های تصویری استخراج‌شده از اصطلاحات کنایی امکان‌پذیر می‌شود؛ اصطلاحاتی که شالوده تفکر استعاری انسان را تشکیل می‌دهند.

در سال‌های اخیر، پژوهشگران داخلی و خارجی، پژوهش‌های بسیاری را با هدف استخراج طرح‌واره‌های تصویری برپایه چارچوب شناختی لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) و دیدگاه‌های دیگر نظریه‌پردازان این حوزه انجام داده‌اند. باین‌حال، شمار اندکی از این پژوهش‌ها به رابطه ساخت صوری زبان استعاری با عناصر فرامتنی همچون جهان‌بینی و ذهنیت سخنوران اختصاص یافته‌اند. اصطلاحات کنایی در زبان‌های مختلف ممکن است معنای کنایی مشابهی را منتقل کنند؛ اما بهره‌گیری از طرح‌واره‌های تصویری متفاوت در صورت‌بندی آن‌ها می‌تواند بارهای معنایی و عاطفی خاصی را القا کند و به شکل‌گیری بینش‌ها و ادراک‌های متفاوت در ذهن سخنوران بینجامد. ازاین‌رو، بررسی نقش لایه صوری زبان در شکل‌گیری «ذهنیت» مستلزم پژوهشی تطبیقی و شناختی در چند زبان است. افزون‌براین، نقش باورها، سنت‌ها، فرهنگ و اقلیم زیستی (محیط) در شکل‌گیری ساخت صوری زبان کمتر در مطالعات زبان‌شناسی بررسی شده است. در پژوهش حاضر، با بررسی اصطلاحات کنایی دو حوزه اخلاقی «صداقت» و «خیانت» در سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی چگونگی تأثیرپذیری «زبان بدنمند» از عامل «محیط» و اثرگذاری آن بر «ذهنیت» سخنوران تحلیل می‌شود. از دیگر اهداف اصلی این پژوهش، تبیین جایگاه و ترتیب سه عنصر «محیط-زبان (بدنمند)-ذهن» در چارچوب دیدگاه‌های لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) و لیکاف و فلدمن (۲۰۱۲) است؛ هدفی که با بررسی تطبیقی و تحلیل انتقادی داده‌های استعاری سه زبان دنبال می‌شود. به‌این‌ترتیب، دو پرسش محوری زیر شالوده اصلی بررسی‌های این پژوهش را تشکیل می‌دهند:

۱. سخنوران سه جامعه زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی تا چه اندازه از بدنمندی برای درک و بیان مفاهیم انتزاعی «صداقت» و «خیانت» بهره می‌گیرند؟

۲. در بررسی اصطلاحات کنایی مربوط به مفاهیم «صداقت» و «خیانت» در سه جامعه زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی، تأثیر تفاوت‌های محیطی بر ادراک سخنوران برپایه رویکرد سه‌گانه «ذهن-بدن-محیط» لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، چگونه تحلیل می‌شود؟

۲- مبانی نظری

در پژوهش حاضر، با استناد به مدل لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) و با ارجاع به پژوهش‌های مشترک لیکاف و فلدمن (۲۰۱۲) در زمینه معناشناسی شبیه‌ساز و نورو-های آینه‌ای، «بدنمندی» اصطلاحات کنایی اخلاق-محور در سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی بررسی می‌شود. می‌توان گفت که همه فعالیت‌ها و شبیه‌سازی‌های ذهنی، بدنمند هستند؛ زیرا از زیرساخت‌های عصبی مشابهی برای درک عملی فیزیکی، مفهومی انتزاعی یا احساسی استفاده می‌کنند (فلدمن و لیکاف، ۲۰۰۹: ۳). دراین‌زمینه، ماهیت چندمدلی نورو-های آینه‌ای این امکان را فراهم می‌آورد تا مغز با دریافت سیگنال‌های کلامی دارای معنای انتزاعی که تداعی‌کننده الگوهای ساده هستند، جریان عصبی مشابه با زمان تجربه یا مشاهده مستقیم رویداد در حوزه مبدأ را برقرار کند. به‌این‌ترتیب، شباهت میان دو حوزه مبدأ و مقصد شبیه‌سازی می‌شود و شنونده معنای کنایی حوزه مبدأ را درک می‌کند. باین‌حال، در این پژوهش، هدف فراتر از تحلیل صرف پیوند میان ذهن و زبان بدنمند است؛ همچنین تلاش می‌شود با بررسی نحوه ادراک سخنوران در جوامع زبانی مختلف تبیین شود که الگوهای بنیادین بشری، مانند نخستین‌های شناختی یا طرح‌واره‌های تصویری، چگونه بر این ادراک اثر می‌گذارند؛ الگوهایی که ممکن

است باتوجه‌به عامل محیط مشابه یا متفاوت باشند.

لیکاف (۲۰۱۲) با استناد به شواهد علمی حوزه علوم و اعصاب و پژوهش‌های مربوط به کارکرد نورون‌های آینه‌ای بیان می‌کند که جریان‌های عصبی فعال‌شده هنگام تفکر و استدلال انتزاعی، همان جریان‌هایی هستند که هنگام انجام کنش‌های فیزیکی و جسمانی نیز به کار گرفته می‌شوند. نظریه عصب‌شناختی زبان بر سه اصل بنیادین استوار است: ۱. تفکر فرایندی ذهن‌محور است که ماهیتی جسمانی دارد؛ ازاین‌رو، تحقق آن با جریان‌های عصبی کاربردی فراهم می‌شود. ۲. معنابخشی به تفکر در گرو مسیرهایی است که جریان‌های عصبی را به بدن متصل می‌کنند و تجربه‌ای بدنمند را پدید می‌آورند. ۳. ایده‌های انتزاعی از راه زبان، ماهیتی بدنمند می‌یابند. به‌باور لیکاف، مفاهیم انتزاعی، به‌واسطه نخستین‌های شناختی (طرح‌واره‌های تصویری) و استعاره‌های بنیادین بدنمند می‌شوند. لیکاف (۲۰۰۸) با معرفی مفهوم «ارتباطات ساختارمند»، رویکردی نوین را برای تحلیل سازوکارهای معناسازی در مغز تبیین می‌کند که بر بررسی نورون‌ها، گره‌ها و مدارهای عصبی و ارتباطات گسترده در شبکه نورونی مبتنی است. استدلال معنایی به‌واسطه نورون‌های چندوجهی آینه‌ای صورت می‌گیرد. این نورون‌ها دسته فیبری قشر پیش‌حرکتی (محل صدور فرمان‌های حرکتی) را به قشر آینه‌ای (ناحیه ارتباط‌دهنده ادراک‌ها) پیوند می‌دهند. این جریان‌ها دوگانه هستند؛ به‌گونه‌ای که هنگام انجام یک فعالیت فیزیکی یا هنگام مشاهده دیگران درحال انجام آن یا هنگام تأمل یا شنیدن گزارش آن فعالیت فعال می‌شوند. فهم استعاره، ضرب‌المثل‌ها، مجازها، اصطلاحات کنایی و استدلال در مسائل انتزاعی نیز به همین روش صورت می‌گیرد؛ با این تفاوت که برپایه نظریه‌های لیکاف و جانسون (۱۹۸۷)، حتی شنیدن جمله‌ای همچون «او به توپ ضربه زد»، که دربردارنده یک فعل فیزیکی است، مستلزم فعال‌سازی نورون‌های مربوطه در قشر حرکتی مغز است. ازاین‌رو، همه شبیه‌سازی‌های ذهنی بر تجربه‌های جسمانی تکیه دارند و از این رهگذر بدنمند می‌شوند.

افزون‌براین، جانسون (۲۰۲۴) در تبیین «شناخت بدنمند»، بر نقش اساسی «محیط و بافت موقعیتی» تأکید می‌ورزد. او بدن را در تعامل مداوم با محیط می‌داند و این تعاملات را اساس همه تجربه‌های انسانی در نظر می‌گیرد. جانسون علاوه‌بر ذهن و بدن با تأکید بر سه‌گانه «ذهن-بدن-محیط» معتقد است «بدن» مبنای بنیادین تجربه‌های انسان است. در این دیدگاه، مغز و بدن واحدی یکپارچه هستند که طی تعامل با محیط به ادراک و انتقال معنا می‌پردازند؛ به این معنا که ذهن، معنا را با ارجاع به تجربه‌های بدنمند بازمی‌یابد؛ درحالی‌که بدن این تجربه‌ها را در بافت و محیطی خاص پرورش می‌دهد؛ در نتیجه، از آنجاکه امکان «ادراک و استدلال» تابع شرایط محیطی و اقلیمی است، فرایندهای شناختی برخلاف تصور مطلق نیستند، بلکه در هر پیرامون ویژگی نسبی می‌یابند.

۳- پیشینه پژوهش

مارک جانسون (۱۹۸۷)، فیلسوف، و جورج لیکاف (۱۹۸۷)، زبان‌شناس، با تمرکز بر رابطه میان «ذهن و بدن»، مبانی اندیشگانی زبان‌شناسی شناختی را بنیان نهادند. از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان این حوزه می‌توان به لانگاکر^۱ (۱۹۸۸)، پیش‌گام نظریه دستور شناختی، لیکاف (۱۹۸۷)، بسط‌دهنده مباحث شناختی در حوزه‌های استعاره، معناشناسی واژگانی و دستور، و تالمی^۲ (۲۰۰۰)، پایه‌گذار شالوده شناختی دستور، اشاره کرد. این پژوهشگران از بنیان‌گذاران اصلی زبان‌شناسی شناختی به شمار می‌روند. لیکاف و جانسون همچنین در سال ۱۹۸۰ با تبیین نظریه «استعاره مفهومی»، طرح‌واره‌های تصویری را به‌منزله الگوهای شناختی و چارچوب اصلی ادراک مفاهیم انتزاعی معرفی کردند. دراین‌زمینه، جانسون (۱۹۸۷) با تمرکز بر نظریه استعاره مفهومی، نظریه طرح‌واره‌های تصویری را گسترش داد. از دیگر تلاش‌های تأثیرگذار در این حوزه می‌توان به نظریه «معناشناسی قالبی» فیلمور^۳ (۱۹۸۸) اشاره کرد که به بنیان‌گذاری نظریه دستور ساختی منجر شد. افزون‌براین، فوکونیه^۴ (۱۹۹۴) با طرح نظریه «فضاهای ذهنی»^۵ زیربنای نظری لازم را برای پیدایش نظریه «آمیختگی مفهومی»^۶ فراهم کرد؛ نظریه‌ای که بعدها فوکونیه و ترنر^۷ (۲۰۰۲) به‌طور کامل آن را صورت‌بندی و

1. R. W. Langacker

2. L. Talmy

3. C. J. Fillmore

4. G. Fauconnier

5. mental spaces

6. conceptual blending

7. M. Turner

معرفی کردند. همه پژوهش‌های مذکور، تلاش‌هایی نظری برای تبیین عملکرد ذهن در شناخت و ادراک مفاهیم انتزاعی در جهان پیرامون انسان محسوب می‌شوند. درمیان پژوهش‌های داخلی، مطالعات متعددی به بررسی طرح‌واره‌های تصویری در مدل لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) اختصاص یافته یا بر رویکرد بدنمندی به‌منزله چارچوب اصلی استوار بوده‌اند. از درخور توجه‌ترین آن‌ها می‌توان به پژوهش‌هایی اشاره کرد که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه استعاره‌های مفهومی در متون مذهبی و قرآن در مقایسه با حوزه‌های ادبی و شعر با بسامدی کمتر انجام شده است. صباحی‌گراغانی و حیدریان‌شهری (۱۴۰۱) با بررسی شناختی استعاره‌های مربوط به اعضای بدن در سوره بقره در چارچوب رویکردی شناختی، استعاره‌های مفهومی و طرح‌واره‌های تصویری این سوره را براساس دیدگاه کلاسیک استعاره و باتکیه‌بر چارچوب نظری لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) استخراج کردند. بنابر یافته‌های پژوهش آن‌ها، نقش برجسته اعضای بدن (حوزه مبدأ) در تبیین مفاهیم دینی و آموزه‌های قرآنی (حوزه مقصد) به‌گونه‌ای است که درنهایت، نقش بنیادین «بدنمندی» را در این زمینه به اثبات می‌رساند. برای مثال، در آیه شریفه «لَتَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم»، مال مردم را نخورید، از طرح‌واره جسمی «دهان» استفاده شده است؛ به این صورت که دهان، جسمی دارد که مال مردم را به ناحق می‌بلعد و کنایه از دزدی‌نکردن است. قائمی‌نیا (۱۳۸۸) نیز با بررسی نقش استعاره‌های مفهومی در معرفت دینی باتکیه‌بر رویکرد شناختی به تحلیل استعاره‌های مفهومی قرآن پرداخت. او با فراتراندستن استعاره‌های قرآنی از ابزارهای زبانی، بر نقش تعیین‌کننده این ابزارها در خلق نظام‌های فکری نو تأکید ورزید. قائمی‌نیا با تمایز میان رویکرد شناختی و دیدگاه‌های سنتی، وجه تمایز رویکرد خود را در چگونگی شکل‌دهی به جهان‌بینی اسلامی و جهت‌دهی به تفکر دینی دانست.

در حوزه استعاره‌ها و طرح‌واره‌های تصویری با رویکرد لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، پژوهش‌های متعددی انجام شده است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: قادری نجف‌آبادی (۱۳۹۱) برپایه دیدگاه‌های زبان‌شناسی شناختی و شعرشناسی شناختی، با استناد به پژوهش‌های کووچش^۱ (۲۰۱۰) و لیکاف و ترنر (۱۹۸۹)، به تحلیل شماری از استعاره‌های مفهومی برگرفته از اندام‌های بدن در بوستان سعدی پرداخت. او پس از تحلیل عبارت‌های استعاری با رویکردی شناختی چنین نتیجه‌گیری کرد که تصور بشری در بهره‌گیری از استعاره‌ها و مجازهای بررسی‌شده در این مطالعه نقش دارد؛ اما به نظر می‌رسد این تصویرپردازی در ساختار بدن (بدنمندی) و تقسیم‌کار میان اندام‌های بدن ریشه داشته باشد. در پژوهشی دیگر، محمدی (۱۴۰۱) با تحلیل شناختی قالب شعری غزل در چارچوب طرح‌واره‌های تصویری جانسون و معناشناسی قالبی فیلمور، فراتر از استخراج صرف طرح‌واره‌ها، تبیین رابطه میان سبک شعری خاص و نوع طرح‌واره تصویری را هدف قرار داد. در چارچوب این رویکرد مشخص شد که کشف این الگوها و طرح‌های فیزیکی در استعاره‌ها، امکان بررسی ارتباط میان طرح‌واره‌ها، مفاهیم خاص و سبک‌های شعری را فراهم می‌آورد.

در پژوهش‌های متعددی در حوزه متون ادبی، عرفانی، سیاسی و آموزشی باتکیه‌بر دیدگاه زبان‌شناسی شناختی جانسون و لیکاف (۱۹۸۰)، طرح‌واره‌های تصویری تحلیل شده‌اند. باین‌حال، برخی پژوهشگران تنها به بررسی و استخراج طرح‌واره‌های تصویری معرفی‌شده در نظریه این دو پژوهشگر بسنده کرده‌اند؛ پژوهشی که اگر با تحلیل فرازبانی گفتمان ادغام می‌شد و نقش ساختارهای زبانی، طرح‌واره‌ها و الگوهای صوری در شکل‌گیری دیدگاه‌های متفاوت سخنوران را تبیین می‌کرد، از ارزش پژوهشی خاصی برخوردار می‌شد. به این ترتیب، زبان‌شناسی شناختی با پیوند میان مفاهیم زبانی و فرایندهای ادراکی، توانایی پاسخ‌گویی به پرسش‌های دیرینه فلسفی را دارد؛ ویژگی‌ای که ماهیت میان‌رشته‌ای این حوزه را به عاملی برای دستیابی به بینش‌های علمی نوآورانه بدل کرده است (کستگلیونی^۲، ۲۰۱۵؛ کوهن و لانگ^۳، ۲۰۰۹). در این زمینه، برخی پژوهشگران با بهره‌گیری از یافته‌های علوم اعصاب و مبحث نورون‌های آینه‌ای توانسته‌اند چگونگی انطباق مفاهیم انتزاعی با طرح‌واره‌ها، الگوهای عینی و شبیه‌سازی‌های ذهنی به روش علمی را تبیین کنند (پلکی^۴، ۲۰۲۳).

۴- روش پژوهش

در پژوهش حاضر، با بررسی ۶۰ اصطلاح کنایی در دو حوزه «صداقت» و «خیانت»، به‌منزله زیرمجموعه‌های مباحث اخلاقی، به

1. Z. Kövecses

2. I. Castiglioni

3. D. Cohen & A. J. K. Leung

4. J. Pelkey

تحلیل تطبیقی سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی پرداخته شد. از این بین، ۲۰ اصطلاح برای هر زبان انتخاب شد. ترتیب زبان‌ها اولویت خاصی نداشت؛ بلکه تمرکز اصلی بر شناسایی اصطلاحاتی بود که در هر سه زبان دارای معنای کنایی، روستا یا ساختارهای مشابه باشند. روش کار پژوهشگران نیز بر تعیین نوع تصویرسازی و چگونگی عینیت‌بخشی به مفاهیم به کمک طرح‌واره‌های تصویری (به‌منزله نخستین‌های شناختی ذهن)، تحلیل بینش سخنوران سه زبان در مواجهه با مفاهیم اخلاقی و بررسی تأثیر تمایزهای روستا بر این بینش‌ها، در دو سطح موردی و کلی استوار بود. در این پژوهش، «بافت فرهنگی و اقلیم» در سه جامعه زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی متغیر در نظر گرفته شد تا تأثیر تمایز محیطی بر روستا و زبان و بازتاب آن بر فرایندهای استدلال و شناخت سخنوران تبیین شود. در پژوهش پیش‌رو، در مرحله نخست، تمرکز اصلی بر تبیین نقش «بدنمندی» به‌مثابه سازوکاری شناختی بود که به مغز امکان می‌داد مفاهیم غیرملموس را عینیت ببخشد و از راه زبان، آن‌ها را به دیگران منتقل یا درک کند. سپس میزان «جهانی‌بودن» این الگوها و نحوه بازنمایی آن‌ها در دیگر زبان‌ها باتکیه بر چارچوب عصب‌شناختی لیکاف و فلدمن (۲۰۱۲) بررسی شد. همچنین پس از تثبیت جایگاه زبان بدنمند در سه گانه «ذهن-بدن-محیط» و تعیین توالی این عوامل شناختی، تأثیر متغیر «محیط» بر جهان‌بینی سخنوران سه زبان تحلیل شد.

در این پژوهش، زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسوی که هر سه از زیرشاخه خانواده زبان‌های هندواروپایی به شمار می‌روند، به‌صورت هدفمند انتخاب شدند تا با اتخاذ رویکردی میان‌فرهنگی، تأثیر محیط، تجربه زیسته و ساختارهای فرهنگی متفاوت بر زبانمندی مفاهیم انتزاعی تحلیل شود. اگرچه انگلیسی و فرانسوی هر دو از زبان‌های غربی هستند، از نظر ریشه‌های فرهنگی و ادبی، تمایزهایی آشکار دارند. زبان فرانسوی با ریشه لاتین و میراث فلسفه روشنگری و اگزیستنیالیسم (هستی‌گرایی)، به‌ویژه متأثر از سبک تمثیلی آثار کلاسیکی همچون *افسانه‌های لافوتن*^۱ (۱۶۲۱-۱۶۹۵) شکل گرفته است. درمقابل، اصطلاحات کنایی انگلیسی از سنت ادبی «دوران الیزابتی و رنسانس»^۲ نشئت می‌گیرند؛ میراثی که با آثار شکسپیر^۳ (۱۵۶۴-۱۶۱۶) و آموزه‌های اخلاقی افسانه ایزوپ^۴ (۵۶۴-۶۲۰) پیوند خورده است و مفاهیم را با زبان تصویری و دراماتیک بازنمایی می‌کند. زبان فارسی نیز باتکیه بر میراث سترگ شعر عرفانی و اخلاقی بزرگانی چون سعدی، حافظ، مولوی و فردوسی، مفاهیم انتزاعی را در قالب ساختارهای تصویری نمادین تصویرسازی کرده است.

افزون‌براین، بررسی ریشه‌شناختی اصطلاحات کنایی معادل در هر سه زبان، هرگونه احتمال گرت‌برداری یا وام‌گیری میان آن‌ها را رد می‌کند؛ زیرا تمرکز بر بومی‌بودن اصطلاحات و تأثیر دست‌نخورده‌گی عامل «محیط و بافت فرهنگی» بر ساخت زبان و جهان‌بینی صحت نتایج این پژوهش را تضمین می‌کند. شایان ذکر است حتی اگر فرهنگ غربی، عامل مشترک در شکل‌گیری این دو اصطلاح در انگلیسی و فرانسوی باشد، تفاوت‌های ظریف در ساختار و کاربرد حروف اضافه، انتخاب افعال و واژگان متفاوت، الگوهای تصویری متمایز در ذهن سخنوران را ترسیم می‌کند. این تفاوت‌ها که تحت‌تأثیر بافت‌های فرهنگی و جامعه‌های زبانی متفاوت شکل گرفته‌اند، تداعی‌های احساسی و برداشت‌های متمایزی را ایجاد می‌کنند. برای نمونه، سه اصطلاح معادل و هم‌معنی زیر که تجلی یک استعاره جهانی هستند و از لایه تحت‌اللفظی کمابیش یکسانی (مربوط به مار) ساخته شده‌اند، از ادبیات و فرهنگی متفاوت برگرفته‌اند:

فارسی: مار در آستین پروراندن: ریشه در متون کهن فارسی به‌ویژه آثار سعدی دارد: «مار در آستین پرورده‌اند و گمان دوست دارند».

English: To nurture a viper in one's bosom. (پرورش مار در آغوش) این اصطلاح نخستین‌بار در یکی از افسانه‌های ایزوپ خلق شد.

French: Un serpent dans l'herbe:

(ماری در علفزار) این اصطلاح از ادبیات کلاسیک لاتین و فلسفه روم باستان، نوشته‌های «هوراس»^۵ شاعر رومی وارد زبان فرانسوی شده است.

در این تحلیل تطبیقی، اصطلاحات کنایی با بهره‌گیری از روش نشانه‌گذاری عصب‌شناختی لیکاف و جانسون (۲۰۰۹) بررسی شدند؛ تمرکز اصلی بر چگونگی شکل‌گیری استعاره‌های کلی متشکل از استعاره‌های جزئی‌تر و طرح‌واره‌های نخستین بود. این فرایند در قالب گره‌های گشتالتی^۶ در سطح نورونی و گره‌های جزئی‌تر قابل‌بررسی است. باتوجه به تعداد زیاد اصطلاحات، در بخش ضمیمه، تنها به

1. *Fables de La Fontaine*

2. The Renaissance and the Elizabethan era

3. W. Shakespeare

4. Aesop

5. Quintus Horatius Flaccus

6. gestalt nodes

تحلیل نمونه‌هایی محدود از این منظر اکتفا شد.

۵- تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، طرح‌واره‌های تصویری موجود در اصطلاحات کنایی حوزه «خیانت» و «صداقت» در سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی با بهره‌گیری از مدل لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) شامل انواع حجمی، قدرتی، حرکتی و دیگر طرح‌واره‌های اصلی استخراج شده‌اند. هدف اصلی در این بررسی، تحلیل پیوند میان لایه صوری کلام و جهان‌بینی سخنوران است که با در نظر گرفتن فرایند ذهنی ادراک استعاره در ذهن و چگونگی انگاشت و انطباق آن‌ها صورت گرفته است. در ابتدا، توزیع درصدی طرح‌واره‌های تصویری در هر زبان در حوزه خیانت سپس صداقت در قالب جدول نشان داده می‌شود؛ پس از آن، تحلیل داده‌ها ارائه می‌شود.

جدول (۱). درصد طرح‌واره‌های تصویری حوزه «خیانت» در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی

جمع کلی	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	نوع طرح‌واره
٪۳۶،۴۰	٪۴۰،۹۱	٪۳۶،۳۶	٪۳۱،۸۲	حجمی
٪۲۹،۴۵	٪۳۶،۳۶	٪۴۵،۴۵	٪۳۶،۳۶	قدرتی
٪۱۹،۷۵	٪۱۸،۱۸	٪۱۳،۶۴	٪۲۷،۲۷	حرکتی
٪۱،۳۸	٪۰	٪۰	٪۴،۵۵	توازن
٪۱،۳۸	٪۰	٪۴،۵۵	٪۰	جهتی (عمودی)

باتوجه به جدول (۱)، طرح‌واره «قدرتی» با ۳۹،۴۵ درصد، نخستین جایگاه را در بازنمایی مفهوم «خیانت» در سه زبان موردبررسی دارد؛ این درحالی است که سهم این طرح‌واره در اصطلاحات فارسی از دو زبان دیگر بیشتر است. از این رو، می‌توان استنباط کرد که فارسی‌زبان خیانت را بیش از دیگر فرهنگ‌ها با مفاهیمی چون تهدید، اجبار و خشونت پیوند می‌دهد؛ گویی خیانت، نیروی است که با اعمال فشار، رابطه و اعتماد را سرکوب می‌کند و مرزهای دوستی و رابطه را از میان برمی‌دارد. به این ترتیب، طرح‌واره قدرتی با زیرمجموعه‌های خود یعنی «رفع مانع قدرتی» (مانند فروختن کسی یا لقب‌بودن دهان)، «واردسازی نیرو» (مانند بر سر کسی کلاه گذاشتن، زیرآب کسی را زدن یا خنجر زدن) و «نیروی تغییر» (مانند رنگ عوض کردن و عوض کردن راه‌های پوست)، حوزه مبدأ انگاشت را تشکیل داده و این گونه در ذهن سخنوران نیرویی برای آزادسازی اطلاعات و کسب مهارت در این ویژگی ناشایست تصویرسازی کرده است.

استعاره جهانی ۱: درصد بالای طرح‌واره قدرتی، بیانگر دیدگاه جمعی انسان‌ها درباره مفهوم انتزاعی خیانت است که در هر سه زبان با استعاره مشترک «مار» بازنمایی می‌شود. در این تصویرسازی، «مار» نماد اعمال قدرت به طرف مقابل و تزریق زهر قربانی‌شدن به جان او است. اگرچه محیط شامل آداب و رسوم، باورها و روایت‌های هر جامعه زبانی بر شدت ادراک اثرگذار است، شباهت‌های فرهنگی در ادبیات این سه زبان به شکل‌گیری یک استعاره جهانی با قالبی مشابه منجر شده است. شعر شکسپیر مبنی بر «پروراندن مار در آغوش» در انگلیسی، افسانه ایزوپ روایت «مخفی شدن مار در علفزار»، که واژه علفزار، طرح‌واره حرکتی را به فرانسوی افزوده است، و شعر سعدی در فارسی با همین مضمون، همه به روند یکسانی در شکل‌گیری این اصطلاح منجر شده‌اند که از تعامل ذهن، بدن و محیط نشئت می‌گیرد.

طرح‌واره حجمی با ۳۶،۴۰ درصد دومین الگوی پرکاربرد در تصویرسازی مفهوم «خیانت» است و اهمیت میان فرهنگی مرزبندی‌ها و فضاهای شخصی و خصوصی را در سه جامعه زبانی موردنظر بازتاب می‌دهد. خیانت خصیصه‌ای است که با آسیب‌رساندن به یکپارچگی درونی افراد، که در این تصویرسازی‌ها دارای حجم در نظر گرفته می‌شوند، نظام بسته‌ای شامل هویت فرد و حریم روابط و دوستی‌ها را نقض می‌کند.

استعاره جهانی ۲: تصویرسازی «از پشت خنجر زدن» در هر سه زبان از قالبی یکسان (فروکردن شیء نوک‌تیز) و طرح‌واره‌های مشابه (حجمی و حرکتی) در هر سه زبان به همراه طرح‌واره قدرتی در فارسی) تشکیل شده است. با این حال، کاربرد واژه سنتی «خنجر» در فارسی، طرح‌واره قدرتی را به امکانات زبانی این استعاره افزوده است. این تفاوت در نحوه تصویرسازی سخنوران فارسی متأثر از داستان‌های فولکلور ایرانی است که در آن‌ها ضربه خنجر فرد یاغی بر پیکر پهلوان یا جوانمرد، تداعی گر خشونت عمیق و متمایز است. طرح‌واره حرکتی (مبدأ-هدف-مقصد) با اختصاص ۱۹،۷۵ درصد، بر مسیر و روند خطی گذار از اعتماد به سمت خیانت تمرکز دارد. در

این طرح‌واره، خیانت به‌مثابه سفری است که از مسیر صداقت منحرف می‌شود؛ این انحراف از نظر استعاره‌ای می‌تواند در ذهن گویشوران تصویرسازی‌هایی مانند «روده راست در شکم نداشتن» در فارسی، «کج‌بودن مانند پای عقبی سگ» در انگلیسی و «پیچ‌وتاب داشتن مانند ساقه تاک» در فرانسوی را تداعی کند. همه این استعاره‌ها بر محور «انحراف از مسیر صداقت» استوار هستند. فراوانی بیشتر این الگو در انگلیسی تداعی‌گر روند خطی و سیر پله‌ای رسیدن از اعتماد به خیانت در ذهن سخنوران آن است.

استعاره جهانی ۳: شکل‌گیری استعاره «فروختن کسی» بر قالب کلی «فروختن» استوار است و طرح‌واره‌های حجمی و رفع مانع قدرتی و حرکتی را دربرمی‌گیرد. در این استعاره، اطلاعات مخفی دارای حجم است و عمل «فروختن» به‌منزله آزادسازی اطلاعات بازنمایی می‌شود. افزون‌براین، در زبان انگلیسی، طرح‌واره حرکتی در عبارت «فروختن پایین رود می‌سی‌سی‌پی» مسیری را ترسیم می‌کند که از نقطه آغاز خیانت شروع می‌شود، چگونگی وقوع آن را دربرمی‌گیرد و درنهایت، به پایانی تلخ منتهی می‌شود.

درصد بالاتر به‌کارگیری طرح‌واره جهت عمودی در زبان فارسی می‌تواند بازتاب‌دهنده ذهنیتی باشد که در آن خیانت از نظر اخلاقی امری منفی‌تر و پست‌تر تلقی می‌شود و با مفهوم گناه پیوند می‌یابد. همچنین در نظر گرفتن جهت عمودی در تصویرسازی مفهوم خیانت می‌تواند تداعی‌کننده اعمال قدرت و فرو دست‌سازی باشد؛ به این معنا که افراد دارای جایگاه اجتماعی بالاتر و افراد متعلق به طبقات اجتماعی پایین‌تر را در موقعیتی فرودستانه قرار می‌دهند یا قربانی می‌کنند.

جدول (۲). درصد طرح‌واره‌های تصویری حوزه صداقت در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی

جمع کل	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	نوع طرح‌واره
۳۳٫۳۳٪	۴۰٪	۲۹٫۶۳٪	۳۴٫۶۲٪	حجمی
۲۱٫۲۵٪	۲۸٪	۲۵٫۹۳٪	۱۱٫۵۴٪	قدرتی
۱۷٫۵۰٪	۱۲٪	۱۸٫۵۲٪	۲۳٫۰۸٪	سطحی
۶٫۲۵٪	۲۰٪	۶۰٪	۲۰٪	جهت عمودی
۵٫۰۰٪	۰٪	۳٫۷۰٪	۱۱٫۵۴٪	حرکتی (مسیر)
۷٫۰۰٪	۲۰٪	۶۰٪	۲۰٪	توازن
۳٫۷۵٪	۸٪	۰٪	۳٫۸۵٪	ارتباط
۲٫۵۰٪	۵۰٪	۰٪	۵۰٪	شیء

نتایج به‌دست آمده از بررسی درصد به‌کارگیری طرح‌واره‌های تصویری در اصطلاحات کنایی مربوط به مفهوم «صداقت» در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی نشان داد که طرح‌واره حجمی با ۳۳٫۳۳ درصد، بیشترین میزان کاربرد را دارد. درمیان سه زبان نیز فرانسوی بیشترین میزان به‌کارگیری این طرح‌واره را نشان داد. این یافته می‌تواند بیانگر آن باشد که در اصطلاحات کنایی فرانسوی، حقیقت‌گویی بیش از اصطلاحات فارسی و انگلیسی در قالب محتوای درون یک حجم مفهوم‌سازی می‌شود؛ محتوایی که باید از درون، بیرون بیاید، آشکار و فاش شود. طرح‌واره حجمی با برخورداری از ظرفیت بالای تصویرسازی می‌تواند بر درونی و ذاتی بودن این ویژگی تأکید کند. طرح‌واره قدرتی با درصد کلی ۲۱٫۲۵، دومین طرح‌واره پرکاربرد در مفهوم‌سازی «صداقت» بود که بیشترین میزان کاربرد آن در تصویرسازی اصطلاحات کنایی زبان فرانسوی و پس از آن زبان فارسی مشاهده شد. این یافته می‌تواند بازتاب‌دهنده توجه بیشتر به مؤلفه‌هایی همچون جدیت و قاطعیت هنگام ابراز صداقت درمیان گویشوران فرانسوی و تاندازه‌ای گویشوران فارسی زبان باشد.

استعاره جهانی ۴: سه اصطلاح «سخن او، قرارداد اوست» در انگلیسی، «سرش برود، قولش نمی‌رود» در فارسی و «گفتار او قانون است» در فرانسوی، بر طرح‌واره‌های ذهنی مشترک قدرتی و ارتباطی استوارند. این اصطلاح‌ها بر قدرت و حاکمیت سخن حق تأکید می‌کنند و آن را با قرارداد، قانون و پایبندی به حکم پیوند می‌دهند. در این الگوی ارتباطی، مفاهیم عینی «قانون»، «قرارداد» و «حکم» بر مفهوم انتزاعی «حقیقت» منطبق می‌شوند.

طرح‌واره سطح با سهم ۱۷٫۵۰ درصد، سومین طرح‌واره پرکاربرد در مجموع سه زبان بوده است. این امر گویای آن است که سخنوران این زبان‌ها معمولاً «صداقت» را از دریچه مفاهیمی چون «وضوح»، «ظاهر بیرونی» و «رویت خارجی» تجسم می‌کنند. دراین‌میان، ساختار زبان انگلیسی در مقایسه با دیگر زبان‌ها، امکانات بیشتری را در اختیار سخنورانش قرار داده است تا مفهوم «صداقت» را با الگوی «سطح و رو» عینیت‌بخشی کنند.

استعاره جهانی ۵: اصطلاح «روکردن دست‌ها» در سه زبان با تصویرسازی‌ها و طرح‌واره‌های مشابهی عینیت‌بخشی شده است. این

امر بر رابطه مستقیم «ظاهر»، «رو» و «سطح» با «حقیقت» تأکید می‌کند؛ الگوی شناختی مشترکی که ذهن انسان به‌واسطه تعامل با محیط، رسوم، رویدادها و بازی‌های مختص جامعه زبانی خود می‌آموزد و به کمک آن می‌تواند مفهوم انتزاعی «صداقت» را درک کند. استعاره جهانی ۶: «گفتن رودرروی حقیقت» استعاره مفهومی دیگری است که در هر سه زبان با تصویرسازی مشابه و برپایه طرح‌واره‌های ابتدایی یکسان «سطح»، عینیت‌بخشی شده است.

طرح‌واره حرکتی (مسیر)، پنجمین طرح‌واره پرکاربرد در میان تمام الگوهای استخراج‌شده است که فراوانی آن در زبان انگلیسی نسبت به دو زبان دیگر بیشتر است. انگلیسی‌زبانان بیان صادقانه را در قالب مسیری حرکتی از مبدأ (قلب یا دهان گوینده) به سمت مقصد (گوش شنونده) تجسم می‌کنند؛ به گونه‌ای که حقیقت باید در مسیری مستقیم، بدون مانع و انحراف منتقل شود. در مقابل، طرح‌واره حرکتی در زبان‌های فارسی و فرانسوی با بسامد کمتری به کار رفته است؛ زیرا در این دو زبان، فاش‌سازی خبر معمولاً به صورت طرح‌واره «خروج از یک حجم» مانند اصطلاح «حرف دل را زدن» در فارسی یا «کیفت را خالی کن» در فرانسوی عینیت‌بخشی می‌شود و نه در قالب حرکت در مسیری مستقیم و هموار، چنان‌که در اصطلاح انگلیسی «پاکیزه بیا» مشاهده می‌شود. بنابراین، گویشوران انگلیسی در ادراک و انتقال مفهوم «صداقت» از طرح‌واره‌های سطح و حرکتی (مسیر) با بسامد بیشتری بهره گرفته‌اند. این الگو می‌تواند نشان‌دهنده برجستگی مفهوم ابراز و انتقال حقیقت به صورت شفاف، واضح و مستقیم در اصطلاحات انگلیسی باشد؛ در مقابل، در این اصطلاحات پنهان‌سازی حقیقت و پرداختن به حواشی مشاهده می‌شود.

فراوانی بالاتر طرح‌واره جهت عمودی در زبان فارسی می‌تواند تداعی‌کننده پیوند میان صداقت با «فضیلت اخلاقی» و «رستگاری» باشد. در این زمینه، حرکت از عمق پایین به سمت بالا در اصطلاحاتی مانند «از عمق قلب چیزی را بیان کردن»، در هر سه زبان، تصویر به‌پاخاستن به راست‌گویی در تقابل با هنجارهای اجتماعی و محیطی را ترسیم می‌کند. همچنین مفهوم «بی‌پرده‌سخن گفتن» در فارسی، صداقت را با کنارزدن موانع پنهان در پشت حجابی از گناه، دورویی و نیرنگ برابر می‌کند. از آنجاکه «پرده» ساختاری عمودی دارد، کنارزدن آن و مشاهده بیرون از بالا به پایین به معنای آشکارسازی و دستیابی به وضوح است؛ به این ترتیب، صداقت در این زبان، نوعی حرکت متعالی از پایین به بالا تلقی می‌شود.

طرح‌واره ارتباط با سهم ۳،۷۵ درصد، یکی از پرکاربردترین الگوهای ذهنی در عینیت‌بخشی به مفاهیم انتزاعی است که تقریباً در همه اصطلاحات مرتبط با «صداقت» و «خیانت» حضور دارد. از آنجاکه اساس استعاره و انطباق معنایی بر برقراری ارتباط میان دو حیطه عینی و انتزاعی مبتنی است، طرح‌واره ارتباط نقشی بنیادین دارد؛ باین حال، به دلیل متمرکز شدن تحلیل بر طرح‌واره‌های اول تا سوم در هر اصطلاح، درصد کلی و شمارش این طرح‌واره در نتایج نهایی کاهش یافته است.

۶- نتیجه‌گیری

پس از استخراج طرح‌واره‌های تصویری مطرح‌شده در الگوی لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) از اصطلاحات کنایی حوزه «صداقت» و «خیانت» در سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی، پژوهشگران به بررسی میزان به کارگیری «بدن» و نقش «محیط» در سه گانه «ذهن-بدن-محیط» پرداختند؛ سه گانه‌ای که در چارچوب دیدگاه‌های لیکاف، فلدمن و جانسون، در شکل‌گیری و ادراک مفاهیم ملموس و غیرملموس نقش دارد. تحلیل درصد به کارگیری طرح‌واره‌های تصویری در تصویرسازی مفاهیم «صداقت» و «خیانت»، در سطح جزئی برای هر زبان و در سطح کلی، نشان‌دهنده چگونگی تأثیرپذیری ژرف‌ساخت و جهان‌بینی سخنوران از ساختار صوری اصطلاحات است.

جدول (۳). درصد هر طرح‌واره تصویری در دو حوزه «صداقت و خیانت» در هر زبان و به طور کلی

درصد کلی	فرانسوی	فارسی	انگلیسی	طرح‌واره
۴۱،۸۰	۴۷،۵۰	۳۷،۲۱	۴۱،۰۳	حجمی
۳۵،۲۵	۳۷،۵۰	۳۹،۵۳	۲۸،۲۱	قدرتی
۱۳،۹۳	۱۰	۹،۳۰	۲۳،۰۸	حرکتی (مسیر)
۴،۹۲	۲،۵۰	۹،۳۰	۲،۵۶	جهت عمودی
۴،۱۰	۲،۵۰	۴،۶۵	۵،۱۳	توازن

طرح‌واره حجمی، به طور کلی، اساسی‌ترین ابزاری است که ساختار سه زبان، تحت تأثیر محیط (اقلیم و بافت فرهنگی) و به‌واسطه

بدن (تجربه‌های بدنمند)، در اختیار ذهن قرار می‌دهد تا سخنوران بتوانند معانی غیر ملموس «صداقت» و «خیانت» را بفهمند و انتقال دهند. درصد بالاتر این طرح‌واره در فرانسوی، بیانگر قابلیت‌های زبانی بیشتر برای تصویرسازی‌های حجمی و در قالب شیء (مانند برف و طلا برای تداعی پاک) و در نتیجه، انطباق بیشتر این الگوهای عینی بر مفاهیم انتزاعی است. طرح‌واره‌های قدرتی و حرکتی نیز از دیگر الگوهایی هستند که دستگاه عصبی انسان به واسطه آن‌ها مفاهیم انتزاعی را در قالب تجربه‌های عینی مفهوم‌سازی و بازنمایی می‌کند. برای ارزیابی میزان بهره‌گیری از سازوکارهای بدنمند در درک و بازنمایی مفاهیم انتزاعی «صداقت» و «خیانت»، پرسش نخست پژوهش به این صورت مطرح می‌شود:

سخنوران سه جامعه زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی به چه میزان از «بدنمندی» در درک و انتقال مفاهیم انتزاعی «صداقت» و «خیانت» بهره می‌برند؟

نتایج این پژوهش، نقش صددرصدی «بدنمندی» در همه اصطلاحات کنایی حوزه «صداقت» و «خیانت» را در هر سه زبان فارسی، انگلیسی و فرانسوی تأیید می‌کند. تحلیل داده‌های آماری نیز نشان می‌دهد که تفاوت‌های ادراکی و ذهنی سخنوران به‌طور مستقیم از متغیرهای «محیط» و «زبان بدنمند» آن‌ها نشئت می‌گیرد. این یافته‌ها، در مجموع، اصول هشت‌گانه^۱ «ادراک معنی» در نظریه جانسون (۲۰۲۴) را بازتاب می‌دهند که عبارت‌اند از: بدنمندی معنی، نهادینه‌شدگی (ریشه‌داشتن معنی در بافت فرهنگی و اقلیمی)، ایفاگری، گسترش‌یافتگی معنی، حس‌گرایی (ریشه‌داشتن معنی در احساسات و عواطف انسانی)، اجراگری (تأثیرگذاری) در تجسم معانی گسترده‌تر، تکامل‌گرایی (روند تکاملی معنی و تغییرپذیری آن در جوامع) و وجدآورندگی معنی.

افزون‌براین، نتایج پژوهش نقش «بدن» را در فرایند ادراک معانی انتزاعی در چارچوب سه‌گانه «محیط-ذهن-بدن» کاملاً تأیید می‌کند. براساس یافته‌های پژوهش، همه طرح‌واره‌های تصویری به‌کارگرفته در اصطلاحات کنایی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم برپایه تجربه‌های بدنمند و تجسم بدن در موقعیت‌های خاص شکل گرفته‌اند و این‌گونه در فرایند تصویرسازی و ادراک مفاهیم انتزاعی نقش دارند. در نتیجه، زبان واسطه و ابزاری اساسی برای انتقال داده‌ها، الگوها، تصویرسازی‌ها و معانی به شنونده یا خواننده است. زبان همچون حلقه‌ای پیونددهنده، سه مؤلفه «ذهن-بدن-محیط» را به یکدیگر مرتبط می‌سازد و امکان تعامل و انتقال معانی در این توالی معنا ساز را فراهم می‌کند. باتوجه به نتایج پژوهش و شواهد به‌دست‌آمده از نقش محیط و بافت فرهنگی در شکل‌گیری ساخت اصطلاحات بدنمند و تأثیرگذاری آن بر ذهنیت و جهان‌بینی گویشوران، می‌توان توالی سه‌گانه «محیط-زبان بدنمند-ذهن» را در نظر گرفت. اگرچه رابطه میان این اجزاء به‌صورت چرخشی نیز معنادار است، نمی‌توان تأثیر دیالکتیکی ساخت زبان بر ذهن را از تأثیر ذهن بر ساخت زبان تفکیک کرد. از این‌نظر، ضرورت بررسی چگونگی تأثیر تمایزات عنصر «محیط» در جوامع زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی بر ادراک استعاری مفاهیم اخلاقی «صداقت» و «خیانت» بیش‌ازپیش نمایان می‌شود. در این زمینه، پرسش دوم پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

در بررسی اصطلاحات کنایی مرتبط با مفاهیم «صداقت» و «خیانت» در سه جامعه زبانی فارسی، انگلیسی و فرانسوی، براساس رویکرد سه‌گانه «ذهن-بدن-محیط» لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، تأثیر تمایز عنصر «محیط» بر ادراک سخنوران چگونه تحلیل می‌شود؟ بررسی‌ها و یافته‌های پژوهش بیانگر نقش انکارناپذیر محیط شامل بافت پیرامون و فرهنگ در شکل‌گیری روساخت اصطلاحات کنایی زبان است. این تأثیرهای محیطی و فرهنگی بر زبان می‌تواند در ذهنیت و شیوه ادراک سخنوران زبان‌های مختلف بازتاب یابد. نتایج پژوهش همچنین بر کنش چرخشی سه مؤلفه «محیط-زبان بدنمند-جهان‌بینی» دلالت دارد. محیط که مؤلفه‌هایی همچون آداب‌ورسوم، باورها، فرهنگ، ادبیات داستانی کهن و اقلیم خاص هر جامعه زبانی را دربرمی‌گیرد، زمینه‌ساز شکل‌گیری و نهادینه‌شدن تجربه‌های بدنمند متفاوت در میان سخنوران می‌شود. این تجربه‌ها سپس با امکانات و الگوهای روساختی متفاوتی که محیط و فرهنگ در اختیار زبان قرار می‌دهند، در ساختار زبانی بازتاب می‌یابند و می‌توانند فریند ادراک را برای ذهن آسان کنند. تمایزهای موجود در بافت فرهنگی و محیطی جوامع زبانی می‌تواند به شکل‌گیری الگوهای متفاوت در جهان‌بینی و مفهوم‌سازی بینجامد و در گفتارهای میان فرهنگی چالش‌هایی ایجاد کند. درمقابل، شباهت‌های محیطی و فرهنگی می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری الگوهای مشترک زبانی، ادراک میان فرهنگی و جهان‌بینی‌های مشابه باشند. نتایج زیر نیز شواهدی از این رابطه سه‌گانه میان «محیط-زبان بدنمند-جهان‌بینی» ارائه می‌کنند.

فلدمن (۲۰۱۲)، از بنیان‌گذاران علوم اعصاب محاسباتی، با تمرکز بر «شبیه‌سازی عصبی»، نقشی تعیین‌کننده در تبیین «چگونگی

ادراک مفاهیم انتزاعی به‌واسطه استعاره‌های مفهومی در دستگاه عصبی ایفا کرده است. این شبیه‌سازی را می‌توان براساس مباحث «انطباق» و «انگاشت» مفاهیم ذهنی با تجربه روزمره و عینی تبیین کرد. از آنجاکه هر فرهنگ الگوهای تکرارشونده خاص و روزمرگی‌های متفاوت دارد، درک مفاهیم انتزاعی نیز در چارچوب ساختارهای استعاری و نظام‌های بدنمندی خاص هر فرهنگ صورت می‌گیرد. کستیگلیونی (۲۰۱۵) در پژوهش «فرهنگ بدنمند» به بررسی این پرسش می‌پردازد که تا چه اندازه سخنوران از وابستگی ادراک خود به مؤلفه‌های فرهنگی و زبان بدنمند محیط‌زیستشان آگاهی دارند. نقش پیچیده دستگاه عصبی در فرایند ادراک استعاری بسیار اهمیت دارد؛ به‌طوری که نورون‌های آینه‌ای، زیربنای عصبی لازم برای «ادراک تجسم‌یافته» را فراهم می‌آورند و نشان می‌دهند که درک ما از مفاهیم، فراتر از فرایندهای صرفاً نمادین، ماهیتی «جسمانی و تجربه‌محور» دارد. این سازوکار تضمین می‌کند که استعاره‌های مفهومی، که براساس طرح‌واره‌هایی نظیر حرکتی، حجمی و موازنه شکل می‌گیرند، با تجربه‌های انسان با محیط پیوندی ناگسستگی داشته باشند.

بنابراین، زبان نه‌تنها بازتابی از واقعیت‌های بیرونی، بلکه محصول تعامل مستمر میان دستگاه عصبی بدن و محیط است. در این زمینه، نورون‌های آینه‌ای با فعال‌شدن هم‌زمان هنگام انجام یا مشاهده یک کنش، بستری عصب‌شناختی برای ادراک شهودی فراهم می‌آورند. این فرایند حتی در مواجهه با استعاره‌های مفهومی پیچیده نیز رخ می‌دهد؛ به‌گونه‌ای که مغز با بهره‌گیری از شباهت‌های بدنی و حسی، مفاهیم انتزاعی را با تجربه‌های بدنی ملموس پیوند می‌زند. ویژگی «آینه‌ای‌بودن» نورون‌های قشر پیش‌حرکتی مغز که علاوه‌بر پاسخ به رخدادهای فیزیکی، هنگام تصویرسازی مفاهیم انتزاعی فعال می‌شوند، نوعی شبیه‌سازی ذهنی و زیربنای درک استعاری تلقی می‌شود. برای نمونه، در ادراک استعاره «او زیر فشار خیانت له شد»، مغز ابتدا نواحی مرتبط با فشار فیزیکی را دوباره فعال می‌کند که نخستین بار در تعامل با محیط واقعی فعال شده‌اند. سپس سازوکار نورون‌های آینه‌ای که بخشی از این دستگاه عصبی پیچیده هستند آغاز به کار می‌کند تا با بهره‌گیری از انگاشت و انطباق حوزه مبدأ (لایه تحت‌اللفظی مشتمل بر تصویرسازی‌ها و طرح‌واره‌های تصویری) بر حوزه مقصد (معنای کنایی) ادراک استعاری را فراهم کند. این فرایند بر گره‌های فرعی و سپس گشتالتی نورون‌ها اعمال می‌شود تا عمق معنای انتزاعی بازسازی شود. در این زمینه، عامل اصلی تمایزهای دیدگاه و جهان‌بینی سخنوران زبان‌های مختلف را می‌توان در این تجربه‌های بدنمند متفاوت جست‌وجو کرد؛ زیرا تفاوت در تعامل «بدن با محیط» ناگزیر به تفاوت در تعامل یکپارچه «ذهن و بدن» با «محیط» منجر خواهد شد.

۵-۱ رابطه تمایزهای محیطی-زبانی با جهان‌بینی‌ها

در مجموع، دومین طرح‌واره پرکاربرد در میان سه زبان برای تصویرسازی هر دو مبحث «صداقت» و «خیانت»، الگوی قدرتی است. محیط، بافت فرهنگی جامعه فارسی‌زبان و داستان‌ها و ادبیات عامیانه، شرایطی را فراهم آورده است تا ساخت زبان فارسی با درصد بالای بهره‌وری از طرح‌واره قدرتی، امکانات بیشتری برای برجسته‌سازی قدرت و شدت خشونت در حوزه «خیانت» در اختیار سخنورانش قرار دهد. باین‌حال، درصد بالای به‌کارگیری این طرح‌واره در حیطه «صداقت» به زبان فرانسوی تعلق دارد که تداعی گر جسارت و صلابت ابراز حرف حق و تبیین فاش‌سازی خبر است. اصطلاح «برگرداندن کت» در زبان فرانسوی در وقایع تاریخی دوران جنگ ریشه دارد. این استعاره حتی فاش‌سازی خبر را به‌مثابه حرکتی راهبردی در مواجهه با موقعیت‌های چالش‌برانگیز سیاسی-اجتماعی، با بار عاطفی مثبت، بازنمایی می‌کند. معادل این اصطلاح در فارسی «رنگ عوض کردن» و در انگلیسی «خط‌های پوست را عوض کردن» است که صفت فاش‌سازی خبر را از نظر سخنوران فارسی و انگلیسی برابر با تغییر هویت و شخصیت و دارای بار منفی تثبیت می‌کند. ترکیب طرح‌واره‌های قدرتی و جهتی عمودی در انتقال مضمون خیانت در فارسی، به‌روشنی توانسته است سلسله‌مراتبی‌بودن مبحث قدرت و خیانت را در بافت اجتماع (بالا بودن موقعیت اجتماعی خائن و پایین بودن جایگاه اجتماعی قربانی) برجسته سازد.

افزون‌براین، انگلیسی‌زبان‌ها به میزان ۵۰ درصد و بسیار بیشتر از گویشوران دو زبان دیگر از طرح‌واره حرکتی (مبدأ-هدف-مقصد) برای عینیت‌بخشی به روند تبدیل اعتماد و صداقت به بی‌اعتمادی و خیانت بهره می‌گیرند و این دو مبحث کنایی را در مسیری خطی تجسم می‌کنند. طرح‌واره سطح نیز در انگلیسی درصد بالاتری دارد که عینیت‌بخشی این دو مبحث را به‌واسطه لایه صوری، سطح، مسیر صاف و مستقیم تأیید می‌کند. انگلیسی‌زبان‌ها، صداقت و بیان حقیقت و حتی فاش‌سازی خبر را وظیفه‌ای اجتماعی می‌دانند که با

پنهان‌کاری در تضاد است؛ از این‌رو، طرح‌واره حرکتی (مسیر) و سطح در این زبان کاربرد بیشتری نسبت به طرح‌واره حجمی دارند. در زبان فارسی، اصطلاحات کنایی حوزه صداقت مانند «حرف دل را زدن»، «دل‌پاک‌بودن»، «یکسان‌بودن ظاهر و باطن» و حوزه خیانت مانند «روده راست در شکم نداشتن»، این ویژگی‌ها را به صورت اموری «ذاتی» و «درونی» بازنمایی می‌کنند. در مقابل، در دو زبان دیگر، اصطلاحاتی همچون «پای عقبی سگ که کج شده است» و «پیچ‌خوردن ساقه تاک»، برای انتقال همین مفاهیم به کار می‌روند که نشان‌دهنده «اکتسابی‌بودن» خیانت تحت‌تأثیر نیروهای بیرونی است. طرح‌واره حجمی در کنار طرح‌واره جهت‌ی عمودی در اصطلاحات کنایی فارسی می‌تواند بازتاب‌دهنده بخشی از جهان‌بینی و ذهنیت گویشوران فارسی‌زبان با پیشینه‌ای مذهبی و عرفانی باشد؛ به گونه‌ای که در این مفهوم‌سازی، «صداقت» به منزله فضیلتی اخلاقی و «خیانت» به مثابه گناه بازنمایی می‌شود. در چنین چارچوبی، ایستادگی بر حقیقت و بیان حق در شرایط دشوار به‌بهایی ازدست‌دادن جان به‌منزله جلوه‌ای از پایبندی اخلاقی به صداقت مفهوم‌سازی می‌شود.

۵-۲ شباهت‌های محیطی، زبانی در ظهور جهان‌بینی مشترک (استعاره‌های جهانی)

با وجود تفاوت‌های اقلیمی، بافتی و زبانی در اصطلاحات کنایی مورد مطالعه، در سطوح مقوله‌های تصویرسازی، نوع تصویرسازی و لایه تحت‌اللفظی، شباهت‌های درخور توجهی مشاهده می‌شود که نشان‌دهنده انتقال مفاهیم با الگوهای مشابه است. کووچش (۲۰۱۸) با استناد به نظریه‌های لیکاف و جانسون (۱۹۸۷) به مبحث استعاره‌های جهانی اشاره می‌کند و آن‌ها را در سه سطح یعنی سطح جهان‌شمول، سطح تقریباً جهان‌شمول و سطح دارای پتانسیل جهانی دسته‌بندی می‌کند. در پژوهش حاضر، با بررسی ساخت صوری اصطلاحات کنایی و بررسی تداعی‌های معنایی کنایی یکسان در سه زبان، مجموعه‌ای از استعاره‌های مفهومی میان‌فرهنگی در دو سطح کاملاً مشترک و نیمه‌مشترک و جهان‌شمول شناسایی شده است. استعاره‌های جهانی استخراج‌شده در حوزه «صداقت» مانند «روکردن دست‌ها یا کارت‌ها، از اعماق قلب بیان کردن، رودروگفتن حقیقت» و در حوزه خیانت مانند «فروختن کسی، خنجرزدن از پشت، پروراندن مار در آستین یا روی سینه یا علفزار، عوض کردن رنگ و طرح کت» همه نشان‌دهنده قالب‌های میان‌فرهنگی مشترکی هستند. بنابر لیکاف و جانسون (۱۹۸۰)، این قالب‌ها با تعامل میان ذهن و بدن با تجربه‌های محیطی مشترک شکل می‌گیرند که در ناخودآگاه جمعی بشریت نهادینه شده‌اند.

همسانی در بافت، اقلیم و باورهای سخنوران می‌تواند به شکل‌گیری قالب و طرح‌واره‌های مفهومی مشابه و در نتیجه، برداشت‌های یکسان منجر شود. با این حال، به دلیل تفاوت در «زاویه دید» فردی و اجتماعی، تنوع در تجربه‌های بدنمند و ناهمسانی ارزش‌ها و باورها، حتی در صورت مشابه‌بودن طرح‌واره‌ها، بار احساسی مفاهیم متفاوت خواهد بود؛ از این‌رو، نمی‌توان معنا را امری مطلق دانست؛ برای نمونه، در عبارت کنایی «رودروگفتن حقیقت»، رو ساخت متفاوت سه زبان و به کارگیری واژگان و حروف اضافه متمایز، برداشت‌های متفاوتی را در ذهن سخنوران تداعی می‌کند؛ مثلاً در انگلیسی، حرف اضافه to طرح‌واره حرکتی را تداعی می‌کند و بر لزوم طی کردن مسیری مستقیم در ابراز خبر تأکید می‌ورزد. در مقابل، عبارت en face در فرانسوی و معادل «رودرو» در فارسی، طرح‌واره قدرتی را فعال می‌کند و ضرورت ابراز جسارت را هنگام بیان حقیقت بازنمایی می‌کند.

کاربرد زبان‌شناسی شناختی که برپایه لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) شکل گرفت و با ورود مباحث عصب‌شناختی و علوم محاسباتی فلدمن (۲۰۱۲) غنای بیشتری یافت، می‌تواند ابزاری کارآمد برای رفع موانع ارتباطی بین‌المللی باشد. این رویکرد باتکیه بر تعامل میان سه عنصر «ذهن-بدن-محیط» توانایی تبیین شباهت‌های ادراکی و ذهنیتی سخنوران را دارد؛ همچنین می‌تواند تمایز میان جهان‌بینی‌ها و برداشت‌های افراد را برپایه تجربه‌های متفاوت بدنمند آن‌ها تبیین کند. پژوهش‌های مبتنی بر این حوزه، با بهره‌گیری از پیوند میان زبان‌شناسی شناختی و عصب‌شناختی، امکان استخراج الگوها و طرح‌واره‌های ذهنی ملیت‌های مختلف را فراهم می‌آورند. درنهایت، ارائه نقشه‌ای کاربردی از نوع ادراک و استدلال افراد در بستر زبان می‌تواند به گسترش درک جوامع زبانی در سطح بین‌المللی و رفع سوءبرداشت‌های سیاسی در حوزه رسانه، ترجمه و فرهنگی منجر شود.

منابع

صباحی‌گراغانی، حمید؛ احمدرضا حیدریان شهری (۱۴۰۱). بررسی زبان‌شناختی استعاره‌های مربوط به اعضای بدن در سوره بقره (رویکرد شناختی). پژوهش‌های نوین در مطالعات علوم انسانی، ۱(۲)، ۱۱۹-۱۳۳.

قادری نجف آبادی، سلیمان (۱۳۹۱). شعرشناسی شناختی: تحلیل پارهای از استعارات برگرفته از اندام‌های بدن در بوستان سعدی. پایگاه مجلات

تخصصی نور، ۱، ۵۲-۲۱

قائم‌نیا، علیرضا (۱۳۸۸). نقش استعاره‌های مفهومی در تفکر دینی. *فصلنامه قبسات*، ۱۴ (۵۴)، ۱۵۹-۱۶۸.

محمدی، نرگس (۱۴۰۱). تحلیل شناختی سبک شعری غزل در چارچوب طرح‌واره‌های تصویری جانسون و معناشناسی قالبی فیلمور. *هفتمین همایش بین‌المللی مطالعات زبان و ادبیات در جهان اسلام*.

References

- Castiglioni, I. (2015). The embodiment of culture. *Intercultural developmental Research*.
- Cohen, D., & Leung, A. J. K. (2009). The hard embodiment of culture. *European Journal of Social Psychology*, 39(7), 1278–1289. . <https://doi.org/10.1002/ejsp.671>
- Fauconnier, G. (1994). *Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language*. Cambridge University Press.
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities*. Basic Books.
- Feldman, J. A. (2012). *From molecule to metaphor: A neural theory of language*. MIT Press.
- Fillmore, C. J. (1988). The mechanisms of 'construction grammar.' *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 35–55.
- Ghaderi Najaf Abadi, S. (2013). Cognitive poetics: Analysis of metaphors related to body parts in Bustan-e Sa'di. *Noormags*, 8, 21–52. (In Persian)
- Ghaemi Nia, A. (2009). The role of conceptual metaphors in religious thought. *Qabasat Quarterly*, 14(54), 159–168. (In Persian)
- Johnson, M. (1987). *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. University of Chicago Press.
- Johnson, M. (2024). The international conference on culture & society in cognitive sciences age. *Institute for Cultural, Social & Civilization Studies (ICSCS)*. Iran.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Kovecses, Z. (2018, February 4). Metaphor universals in literature. *Literary Universals Project*. <https://literary-universals.uconn.edu/2018/02/04/metaphor-universals-in-literature/>
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (2008). The neural theory of metaphor. In R. W. Gibbs, Jr. (Ed.), *The Cambridge handbook of metaphor and thought* (pp. 17–38). Cambridge University Press.
- Lakoff, G. (2012). Explaining embodied cognition results. *Topics in Cognitive Science*, 4(4), 773–758.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Turner, M. (1989). *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. University of Chicago Press.
- Langacker, R. W. (1988). An overview of cognitive grammar. In B. Rudzka-Ostyn (Ed.), *Topics in cognitive linguistics* (pp. 3–48). John Benjamins.
- Mohammadi, N. (2022). Cognitive analysis of poetic form "Sonnet" on the basis of Johnson image schemas & Fillmore frame semantics. *The 7th International Conference on Language & Literature Studies in the Islamic World*. http://openaccess.ir/c/lconf7/paper_9502 (In Persian)
- Pelkey, J. (2023). Bodiment and language. *WIREs Cognitive Science*, 14(5), e1649. <https://doi.org/10.1002/wcs.1649>
- Sabahi Garaghani, H., & Heidaryan Shahri, A. (2022). A linguistic study of metaphors related to body parts in Surah Al-Baqarah (cognitive approach). *New Researches in Islamic Humanities Studies*, 1(2), 119–133. <https://doi.org/10.22034/api.2022.705945> (In Persian)
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics* (Vols. 1–2). MIT Press.

ضمیمه

در این پژوهش، ۶۰ اصطلاح کنایی در دو حوزه «صداقت» و «خیانت» در سه زبان انگلیسی، فارسی و فرانسوی تحلیل شده است. هدف از این تحلیل، استخراج طرح‌واره‌های تصویری هر اصطلاح کنایی برحسب اولویت و بررسی ادراک سخنوران تحت تأثیر تمایزهای روساختی زبان است. تبیین نحوه شکل‌گیری استعاره‌های کلی (مشکل از طرح‌واره‌ها و استعاره‌های جزئی‌تر) در مدار نورونی اصلی و تعیین جایگاه این اصطلاحات کنایی روی گره‌های گشتالتی عصبی، براساس الگوی لیکاف (۲۰۰۹)، به دلیل محدودیت حجم پژوهش در اینجا نمی‌گنجد؛ از این رو، تنها به ذکر یک نمونه اکتفا می‌شود.

هر مدار نورونی که بتواند انتقال‌دهنده مفهوم یک استعاره، کنایه، مجاز، سازه استعاری یا چارچوب باشد، از چندین گره نورونی تشکیل شده است. این گره‌ها روی یک نوروبون آینه‌ای در حفاصل قشر حرکتی و قشر آهیانه‌ای، ناحیه مختص استدلال، قرار گرفته‌اند. هر مدار نورونی به واسطه این گره‌های گشتالتی، انگاشت دو حوزه مبدا و مقصد را مدیریت می‌کند. یک گره گشتالتی اصلی «گ»، مانند چراغ راهنمایی‌وراندگی، فرایند آزادسازی یون‌ها را در طول نورون تنظیم می‌کند و دستور کلی را به هر گره فرعی‌تر «الف» و «ب» صادر می‌کند. هر حوزه مشتمل بر نقش‌های متفاوت «الف»، «ب» و مانند آن است و هریک از این نقش‌ها که می‌توان آن‌ها را استعاره‌های کوچک در نظر گرفت، در حیطه یک گره گشتالتی جزئی قرار دارد. گره گشتالتی اصلی که صادرکننده مجوز ایجاد استعاره اصلی است، پیش از صدور دستور برای انطباق دو حوزه مبدا و مقصد در هریک از گره‌های جزئی‌تر، امکان انگاشت میان دو حوزه را برای هر استعاره کوچک‌تر (طرح‌واره‌های جزئی) در بافت محیطی خاص بررسی می‌کند. پس از تأیید انگاشت طرح‌واره‌های جزئی‌تر، دستور انطباق میان همه گره‌های کوچک‌تر و درنهایت، فعال‌سازی استعاره کلی صادر می‌شود.

اصطلاح کنایی «به کسی از پشت خنجرزدن» در یک مدار نورونی خاص، قالب کلی «خنجرزدن» را در گره اصلی فعال می‌کند. این قالب از چند استعاره ابتدایی و کوچک‌تر تشکیل شده است که هریک در حوزه گره‌های جزئی‌تر فعال می‌شوند؛ برای نمونه، استعاره نخست، «خیانت مانند خنجر است»؛ استعاره دوم، «خائن مانند کسی است که خنجر می‌زند»؛ استعاره سوم، «شدت خیانت مانند شدت فرو کردن خنجر به بدن است». گره‌های جزئی‌تر دربرگیرنده حوزه مبدا، شامل طرح‌واره‌های تصویری مرتبط با استعاره‌های جزئی (استعاره نخست: طرح‌واره حجمی، استعاره دوم: طرح‌واره حرکتی و استعاره سوم: طرح‌واره قدرتی) و حوزه مقصد، شامل مفاهیم کنایی جزئی‌تر هستند. گره گشتالتی اصلی ابتدا چگونگی انگاشت حوزه مبدا بر حوزه مقصد را در هریک از سه گره جزئی‌تر، باتوجه به بافت فرهنگی و موقعیتی خاص، بررسی می‌کند و در صورت تأیید، دستور انطباق دو حوزه مبدا و مقصد را در گره‌های جزئی‌تر صادر می‌کند. پس از فعال‌سازی گره‌های جزئی‌تر، استعاره کلی «فرد خائن مانند کسی است که خنجری به پشت دیگری فرو می‌کند» شکل می‌گیرد و مفهوم کنایی ادراک می‌شود.

الف) اصطلاحات کنایی حوزه خیانت

1. Stab someone in the back:

به کسی از پشت خنجرزدن

Poignarder quelqu'un dans le dos

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی، فارسی و فرانسوی: خنجرزدن به کسی از پشت/ کنایه از «خیانت کردن»

طرح‌واره‌ها در زبان انگلیسی: حجمی/درون و بیرون (بدن دارای حجم است)، حرکتی (مسیر مبدا، هدف و مقصد خنجر)

طرح‌واره‌های فارسی: حجمی، قدرتی (به دلیل اشاره به واژه خنجر)، حرکتی

طرح‌واره‌های فرانسوی: حجمی، حرکتی

این استعاره میان‌فرهنگی در سه زبان موردنظر از لایه تحت‌اللفظی یکسانی برای تداعی وحشت و خشونت ناشی از خیانت بهره برده است، هرچند اشاره به واژه «خنجر» در فارسی، به ایجاد طرح‌واره قدرتی در ذهن منجر می‌شود (واژه سنی خنجر طبق باورها و ادبیات فولکلور جامعه فارسی‌زبان، مصطلح شده است که نهایت ناجوانمردی را بر پهلوان ماجرا تصویرسازی می‌کند).

2. Let the cat out of the bag

دهن لقی کردن

Vendre la meche

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی: بیرون‌راندن گربه از کیف/ کنایه از فاش کردن خبر

طرح‌واره‌ها در انگلیسی: قالب فراری‌دادن. طرح‌واره‌های حجمی، حرکتی (مسیر)، طرح‌واره رفع مانع قدرتی (اشتباه کلامی یا حرف ناخواسته مانند آزادسازی گربه، حرف را رها می‌کند).

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فارسی: شل‌بودن دهان/ کنایه از فاش کردن خبر

طرح‌واره‌های فارسی: حجمی، (دهان)، حجمی دارد که دهانی شل و لق به بیرون رفتن خبر منجر می‌شود، رفع مانع قدرتی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: فروختن فتیله

طرح‌واره‌های فرانسوی: حجمی، قدرتی

«بدنمندی» در سه اصطلاح کنایی موردنظر به کار گرفته شده است. ساخت زبان انگلیسی با تأکید بر مسیر حرکتی بیرون‌راندن گربه (منتقل کردن خبر) روندی خطی را در تبدیل حقیقت به خیانت به تصویر می‌کشد. باتوجه به اجرای رهاسازی گربه در ادبیات فولکلور جامعه انگلیسی‌زبان، فاش‌سازی خبر به منزله صمیمیت ناگهانی در موقعیت‌های اجتماعی تبیین می‌شود. ساخت فارسی، فاش‌سازی خبر را صفت ناشایست اخلاقی (شل‌بودن دهان) تلقی می‌کند و ساخت اصطلاح فرانسوی بر خانمان‌سوزبودن این ویژگی تأکید دارد.

3. Pull the fast one on somebody

بر سر کسی کلاه گذاشتن

Tirer une carotte (pull a carrot)

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی: حرکت سریع زدن به کسی / کنایه از مهارت در فریب‌دادن

طرح‌واره‌ها در انگلیسی: حجمی، قدرتی (مهارت و سرعت)

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فارسی: کلاه گذاشتن بر سر کسی / کنایه از فریب‌دادن

طرح‌واره‌ها در فارسی: حجمی، نیروی قدرتی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: بیرون کشیدن هویج / کنایه از فریب‌دادن

طرح‌واره‌ها در فرانسوی: حجمی، کشش قدرتی

انگلیسی‌زبان، آن را نوعی هوشمندی و همچون حرکتی سریع در کارت‌بازی در نظر می‌گیرد (بارمعنایی مثبت) و فارسی‌زبان، فریب‌کاری را در مخفی‌کاری و دورویی مجسم می‌کند که مستلزم احتیاط فرد در جمع و اجتماع است، یک فرانسوی‌زبان، فریب را همچون تله‌گذاری می‌داند.

4. To pull the rug out, from under someone.

پشت کسی را خالی کردن

Couper l'herbe sous le pied

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی: قالی را از زیر پای کسی کشیدن / کنایه از قطع حمایت

طرح‌واره‌ها در انگلیسی: کشش قدرتی، توازن

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در فارسی: پشت کسی را خالی کردن / کنایه از قطع حمایت

طرح‌واره‌ها در فارسی: کششی قدرتی، حرکتی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: چمن را از زیر پای کسی کندن / کنایه از قطع حمایت

طرح‌واره‌ها در فرانسوی: قدرتی، حجمی

از دست دادن حمایت در قالب فیزیکی نامتوازی و سقوط بدنمند شده است. تفاوت در نوع فریب که می‌تواند آشکار و آنی (انگلیسی)، قطع حضور (فارسی) یا حرکت مخفی و تدریجی تخریب‌سازی (فرانسوی) باشد.

5. As crooked as a dog's hind leg

روده راست در شکم نداشتن

Etre tordu comme un vieux cep de vigne (twisted like an old vine stock)

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی: کج، مانند پای عقبی سگ / کنایه از صداقت‌نداشتن

طرح‌واره‌های تصویری در انگلیسی: طرح‌واره قدرتی (کج‌بودن پای سگ به‌دلیل وارد شدن نیرویی خارجی بر آن و شکستش است)، طرح‌واره حرکتی (مسیر) حوزه مبدأ: انگاشت‌ها؛ کج‌بودن/اصاف‌نبودن-صداقت‌نداشتن.

استعاره ابتدایی واقع بر گره نورونی جزئی: صداقت مانند کجی و اصاف‌بودن است. استعاره اصلی روی گره گشتالتی: صادق‌نبودن انسان مانند کج‌بودن پای سگ است.

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فارسی: روده راست در شکم نداشتن / کنایه از صداقت‌نداشتن

طرح‌واره‌های اصطلاح کنایی در فارسی: طرح‌واره حرکتی (مسیر صاف)، طرح‌واره حجمی و قدرتی

حوزه مبدأ: انگاشت‌ها؛ روده راست-صداقت. نداشتن روده راست-صداقت‌نداشتن

شکم- جود و هویت انسان (طرح‌واره حجمی)

استعاره ابتدایی ۱: هویت انسان مانند شکم حجم دارد. استعاره ابتدایی ۲: صداقت مانند روده راست است.

استعاره اصلی روی گره گشتالتی: صداقت‌نداشتن در وجود انسانی مانند روده راست نداشتن در شکم است.

بازتاب‌دهنده تفکر: روده اندام داخلی و رؤیت‌ناپذیر بدن انسان است و پیچ‌وتاب دارد، بنابراین، خیانت نیز ذاتی و درونی است و بلافاصله تشخیص‌دانی نیست. این ساختار به فارسی‌زبان القا می‌کند که برخی افراد به‌طور ذاتی و اساسی غیرقابل‌اعتماد هستند.

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: پیچ‌وتاب‌دار مانند یک درخت تاک قدیمی / کنایه از صداقت‌نداشتن

استعاره ابتدایی ۱: انسان مانند درخت تاک است. استعاره ۲: فریب‌کاری مانند پیچ‌وتاب درخت است. استعاره اصلی روی گره گشتالتی: انسان به‌مرور فریب‌کار می‌شود؛ مانند ساقه درخت که به‌مرور پیچ‌وتاب می‌گیرد.

طرح‌واره‌ها در استعاره فرانسوی: طرح‌واره حرکتی (مسیر صاف ساقه)، طرح‌واره قدرتی (نیرویی مانند سن درخت، زمان یا آسیب‌هایی که ساقه را کج کرده است).

اگرچه اصطلاح فرانسوی نه در قالب بدن انسان بلکه در قالب درخت تاک عینیت بخشیده شده است، جزئی از تجربه بدن انسان (تجربه دیداری) در طبیعت است. تداعی‌کننده این تفکر است که فریب‌کاری، دورویی و خیانت، صفتی اکتسابی و نه ذاتی است. این طرح‌واره، تفکر یک فرانسوی‌زبان را تحت‌تأثیر قرار داده است و او مانند انگلیسی‌زبان (کج‌شدن پای سگ به‌دلیل نیروی خارجی) و برخلاف فارسی‌زبان، خیانت را ذاتی نمی‌پندارد، بلکه مانند ساقه تاک که به‌مرور تاب می‌خورد، فرد نیز تحت‌تأثیر محیط و به‌مرور فریب‌کار می‌شود.

6. To rat somebody out

زیر آب کسی را زدن

Balancer quelqu'un

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی: بیرون راندن موش!

طرح‌واره‌های انگلیسی: طرح‌واره حجمی (اطلاعات در قالب موش)، حرکتی

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در فارسی: کسی را در زیر آب زدن / کنایه از بدگویی و فاش کردن

طرح‌واره‌های فارسی: حجمی (آب حجمی است که خیانت درونش پنهان است)، طرح‌واره قدرتی (زدن)، طرح‌واره عمودی (بالا و پایین)

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: پرتاب کردن چیزی به کسی / کنایه از بدگویی و فاش کردن

طرح‌واره‌های این استعاره: حجمی (خبر حجمی دارد که می‌توان آن را پرتاب کرد)، قدرتی (وارد کردن نیرو و پرتاب کردن شیء یا خبر)

بدنمندی در سه اصطلاح‌کنایی فوق مانند ابزاری است که ذهن آن را به کار گرفته است تا مفهوم خیانت را تداعی کند. حتی در اصطلاح «راندن موش»، این مفهوم در قالب بدن حیوانی که به فرار و کثیفی شناخته شده است، عینیت بخشیده شده است. ساختار اصطلاح فارسی، ذهن سخنوران را به لزوم احتیاط در برابر خیانت مخفیانه در اجتماع سوق می‌دهد که در تقابل با ساخت اصطلاح فرانسوی است. طرح‌واره قدرتی در فرانسوی تداعی گر لزوم فاش‌سازی و جسارت بیان نظر در موقعیت‌های اجتماعی است.

7. Bite the hand that feeds you**نمک خوردن و نمکدان شکستن****Cracher dans la soupe (to spit in the soup)****لایه تحت‌اللفظی استعاره در انگلیسی: دستی را که به تو غذا می‌دهد گاز بگیری / کنایه از خیانت کردن**

طرح‌واره‌های انگلیسی: قدرتی (نیرو وارد کردن و گاز گرفتن)، طرح‌واره حجمی (دست، مجاز از فرد یاری‌دهنده است و خیانت در قالب گاز گرفتن و حمله به هویتی مورداعتماد و حجم‌دار تصویرسازی شده است)، حرکتی (مبدأ-هدف-مقصد).

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فارسی: شکستن نمکدانی که از آن خورده‌ای / کنایه از خیانت کردن. قالب خوردن

طرح‌واره‌های فارسی: طرح‌واره حجمی، قدرتی (شکستن)

استعاره ابتدایی ۱: صداقت مانند غذا است. استعاره ابتدایی ۲: کمک کردن مانند دستی است که به سمت کسی دراز می‌شود. استعاره ابتدایی ۳: خیانت مانند گاز گرفتن دستی است که برای کمک به سمت تو دراز شده است. استعاره اصلی روی گره گشتالتی: اگر به کسی خیانت کنی مانند این است دستی را که برای کمک به سمت دراز شود، گاز بگیری.

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: ریختن آب دهان در سوپ / کنایه از خیانت کردن

طرح‌واره حجمی، طرح‌واره قدرتی (فعل بیرون ریختن آب دهان)، حرکتی

انگلیسی‌زبان ضرر مستقیم به بانی خیر را حرکتی خشونت‌بار (مانند گاز گرفتن) در نظر می‌گیرد. فارسی‌زبان از این نظر که نمک را نماد برکت می‌داند، شکستن آن را نوعی توهین به ارزش‌های اخلاقی و مذهبی می‌داند. فرانسوی‌زبان‌ها آن را ناسپاسی تلقی می‌کنند.

8. To change stripes**کردن رنگ عوض****Touner casaque****لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی انگلیسی / خط‌های راه‌راه (پوست) را عوض کردن / کنایه از دورویی**

طرح‌واره‌های اصطلاح کنایی انگلیسی: طرح‌واره قدرتی (تغییر معمولاً با اعمال قدرت نیروی داخلی یا خارجی حاصل می‌شود)، سطح (طرح در سطح قرار دارد)

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح فارسی: عوض کردن رنگ / کنایه از دورویی

طرح‌واره‌های فارسی: طرح‌واره هویت، قدرتی (تغییر تحت‌تأثیر نیروی خارجی)، سطح (رنگ در سطح قرار دارد).

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در فرانسوی: برگرداندن کت / کنایه از دورویی

طرح‌واره‌های فرانسوی: قدرتی (نیرو وارد کردن و برگرداندن کت)، حجمی

انگلیسی‌زبان (ارجاع به تغییر خط‌های پوست که برای حیوان امکان‌پذیر نیست)، تغییر را با تردید می‌نگرد و معتقد است فرد بنابه موقعیت چنین تظاهری کرده است و عقیده تغییرناپذیر است. فارسی‌زبان تغییر رنگ را عملی موقعیت‌طلبانه و آگاهانه و عمدی تلقی می‌کند و هویت شخص را زیر سؤال می‌برد. سخنوران زبان فرانسوی خیانت را حرکتی راهبردی، حساب‌شده و عمدی در نظر می‌گیرند که می‌توان آن را تصمیمی راهبردی و قدمت‌دار در تاریخ فرانسه دانست.

9. Sell someone down the river**کسی را فروختن****Il nous a vendus!****لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی: فروختن کسی پایین رودخانه / کنایه از خیانت کردن**

طرح‌واره‌ها در انگلیسی: حجمی (فردی که فروخته می‌شود مانند کالا دارای حجم است و امنیت در چارچوب رودخانه تجسم می‌یابد)، طرح‌واره قدرتی، طرح‌واره حرکتی (مبدأ-هدف-مقصد).

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فارسی: فروختن کسی / کنایه از خیانت کردن

طرح‌واره‌ها در فارسی: حجمی (فرد خیانت‌شونده در قالب کالایی که فروخته می‌شود، دارای حجم است)، طرح‌واره قدرتی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: ما را می‌فروشد / کنایه از خیانت کردن کسی به گروهی

طرح‌واره‌ها در فرانسوی: قالب گروه. طرح‌واره حجمی، قدرتی

بدنمندی در سه اصطلاح کنایی بالا مشهود است و تصویرسازی صوری با قالب و طرح کلی «خریدوفروش» در سه زبان تداعی‌کننده یک اصل جهانی است: اعتماد و خیانت مانند کالاها و ابزارهایی هستند که افراد به‌نفع خود در موقعیت‌های اجتماعی به کار می‌گیرند.

10. To nurture a viper in one's bosom**مار در آستین پروراندن**

Un serpent dans l'herbe

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی: پرورش‌دادن مار در آغوش/ کنایه از احتمال تجربه خیانت

طرح‌واره‌های اصطلاح کنایی در انگلیسی: حجمی (حس امنیت به آغوش تشبیه‌شده که محدوده، مرزبندی و حجم دارد)، قدرتی (مار همان نیرویی است که در نهایت، ضربهای وارد می‌کند).

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فارسی: پرورش‌دادن مار در آستین/ کنایه از احتمال تجربه خیانت

طرح‌واره‌ها در اصطلاح کنایی فارسی: طرح‌واره حجمی، قدرتی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: ماری در علفزار/ کنایه از احتمال خیانت

طرح‌واره حجمی، طرح‌واره حرکتی مسیر (علفزار، مسیر و زمینه‌ای برای حرکت و راه‌رفتن)، طرح‌واره قدرتی.

فرانسوی‌زبان برخلاف فارسی و انگلیسی‌زبانان، خیانت را امری مخفی و پوشیده تلقی نمی‌کند، بلکه آن را کمین‌کرده در سطح جامعه (علفزار که گسترده است) تجسم می‌کند. اما فارسی و انگلیسی‌زبان‌ها آن را پنهان و در پس رابطه دوستانه و صمیمی عینیت می‌بخشند.

ب) اصطلاحات کنایی حوزه صداقت

11. What you see is what you get!

من همینم که می‌بینی!

Je suis comme je suis

لایه تحت‌اللفظی استعاره در انگلیسی: همان چیزی را که مشاهده می‌کنی، دریافت خواهی کرد/ کنایه از وضوح و حقیقت‌بینی

طرح‌واره‌ها در اصطلاح کنایی انگلیسی: حجمی (آنچه که در ظاهر هست، با درون تطابق می‌کند). طرح‌واره مقیاس (هرقدر که بینی، همان مقدار تجربه خواهی کرد)، سطح

لایه تحت‌اللفظی در فارسی: همان چیزی هستم که می‌بینی/ کنایه از وضوح و حقیقت‌بینی

طرح‌واره‌ها در اصطلاح فارسی: طرح‌واره حجمی (ظاهر انسان دارای حجم است)، طرح‌واره مقیاس (همان مقدار که می‌بینی، دریافت می‌کنی)، قدرتی (تأکید بر بودن، تداعی‌گر نیرو و صلابت خودباوری است).

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: همان چیزی هستم که می‌بینی/ کنایه از وضوح و حقیقت‌بینی

طرح‌واره‌ها در اصطلاح فرانسوی: طرح‌واره حجمی، طرح‌واره توازن (ذاتی بدون تغییر در برابر نیروها)، قدرتی (تأکید)

باتوجه به ساختارهای هر اصطلاح در هر زبان، می‌توان گفت که ذهنیت انگلیسی‌زبان به‌سمت حقیقت مشاهده‌پذیر و ادراک خارجی سوق داده شده است و پیش‌فرض فارسی‌زبان بر هویت شخصی تغییرناپذیر استوار است؛ درحالی‌که اصطلاح‌کنایی فرانسوی تداعی‌کننده رویکردی بسیار فلسفی و درونگرایانه است که با فرهنگ اگزیستسیالیسم (هستی‌گرایی) و فردگرایی جامعه فرانسه همسو است.

12. Lay/put your cards on the table:

دستت را رو کن (دستش رو شد)

Mettez (jouer) cartes sur table

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح انگلیسی و فرانسوی: کارت‌هایت را روی میز بگذار/ کنایه از حقیقت را بگو، حقیقت را فاش کن.

طرح و قالب کلی بازی کردن و کنترل کردن و طرح‌واره‌های حجمی (قرار دادن کارت‌ها روی یک میز)، سطحی، قدرتی (گذشتن مستلزم وارد کردن نیرو است).

استعاره ابتدایی ۱: صداقت و حقیقت مانند کارت است. استعاره ابتدایی ۲: فرد صادق مانند کسی است که کارت‌بازی می‌کند و حقیقت (کارت) را نشان می‌دهد. استعاره اصلی روی گره گشتالتی نوروں آینه‌ای: فردی که جویای حقیقت است مانند طرف مقابل بازی است و از فرد اصلی می‌خواهد حقیقت یا صداقت (کارت) را نشان دهد.

سخنوران انگلیسی و فرانسوی مفهوم صداقت را با انطباق بر قالب «بازی کردن» و تداعی بدن در موقعیتی خاص ادراک می‌کنند. آن‌ها صداقت‌داشتن را نوعی انتخاب می‌دانند که فرد با تصمیم‌گیری راهبردی خود در موقعیتی شفافیت، وضوح و صداقت را آشکار می‌کند. به‌کارگیری واژه «دست» در اصطلاح فارسی، تداعی‌گر کنترل‌داشتن انسان بر حقیقت است.

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در فارسی: رو کردن دست/ کنایه از فاش کردن حقیقت

طرح‌واره‌های اصطلاح کنایی فارسی: حجمی (آشکار سازی حقیقت و محتویات به‌طور). طرح‌واره سطحی (آشکار ساختن همه چیز در سطح)، قدرتی.

13. Plain as the nose on your face

ظاهر و باطن یکی است

Ne pas avoir sa langue dans sa poche (not to have your tongue in your pocket)

لایه تحت‌اللفظی استعاره در انگلیسی: مشخص بودن درست مثل بینی رو صورت/ کنایه از صداقت

طرح‌واره‌های استعاره انگلیسی: سطحی، حجمی (حقیقت مانند بینی حجم دارد).

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فارسی: یکی بودن ظاهر و باطن/ کنایه از صداقت و بی‌آلایشی

طرح‌واره‌های استعاره فارسی: طرح‌واره سطح (همه چیز کاملاً واضح است بدون لایحه‌های مخفی)، طرح‌واره حجمی (آنچه دیدنی است، محتویاتی مبنی بر حقیقت است)، طرح‌واره توازن

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در فرانسوی: زبان‌ت را درون جیب پنهان نکن/ کنایه از صداقت‌نداشتن.

طرح‌واره‌های فرانسوی: حجمی (گذشتن زبان در جیبی که حجم دارد)، مانع قدرتی (زبان‌ت را درون جیب نگاه ندار: جلوی گفتن سخن حق را بگیر).

تحت‌تأثیر چنین ساختارهای صوری، انگلیسی‌زبانان صداقت را یک اصل کلی و عمومی می‌دانند و معتقدند حقیقت باید آشکارا بیان شود؛ آشکار و مشخص مانند وجود بینی بر

صورت/ فارسی‌زبانان صداقت را خصیصه‌ای اخلاقی در نظر می‌گیرند (تمرکز بر یکی‌بودن ظاهر با باطن) و بر توازن میان ذات درونی و رفتار بیرونی تأکید دارند، فرانسوی‌زبانان بر آزادی ابراز گفتار و جسارت بیان عقیده تمرکز دارند و این مفهوم را در قالبی اجتماعی و نه فردی عینیت می‌بخشند.

14. Say the truth to someone's face

حقیقت را رودر رو گفتن

Dire la verite en face/ face-a-face

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در انگلیسی: حقیقت را در روی کسی گفتن/ کنایه از حقیقت‌گویی

طرح‌واره‌های استعاره انگلیسی: حجمی، سطح، حرکتی

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فارسی: رودر رو گفتن حقیقت/ کنایه از حقیقت‌گویی

طرح‌واره‌های استعاره فارسی: حجمی، سطح، قدرتی

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فرانسوی: حقیقت را در صورت کسی گفتن

طرح‌واره‌های استعاره فرانسوی: حجمی، سطح، قدرتی

فرانسوی‌زبانان تحت‌تأثیر چنین ساختارهایی، صداقت و حقیقت را با جسارت، مواجهه و شجاعت هوشمندانه هم‌معنی می‌دانند و در روی کسی گفتن حقیقت (en face) را برخلاف فارسی‌زبان و انگلیسی‌زبان نه تنها مفهومی اخلاقی بلکه حرکتی دفاعی و نشانه قدرت تلقی می‌کنند (در ادبیات و فلسفه فرانسه، بیان رک، و جسورانه از برجسته‌ترین ویژگی‌های اخلاقی به شمار می‌رود).

15. (Say something) from the depth of heart

از اعماق قلب چیزی را بیان کردن

(Dire quelque chose) fond du Coeur

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی، فارسی و فرانسوی: از عمق قلب سخن گفتن/ کنایه از صداقت و حقیقت‌گویی (پایین به جای عمق در فرانسوی)

طرح‌واره‌ها در اصطلاحات کنایی سه زبان: حجمی، طرح‌واره جهتی (پایین/بالا، واژگان «از عمق» تداعی‌گر حرکت عمودی از قلب بر دهان است/ حقیقت‌گویی حسی متعالی و جهت بالا است).

بهره‌گیری از قلب (یکی از اعضای بدن) برای ابراز مفهوم صداقت، نقش «بدنمندی» را در حوزه شناخت و ادراک تأیید می‌کند.

16. Speak openly

بی‌پرده سخن گفتن

Parler a Coeur ouvert (to speak with an open heart)

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی: باز صحبت کردن/ کنایه از رک‌گویی

طرح‌واره‌های استعاره در انگلیسی: حجمی/درون و بیرون (فرد مانند شیئی در نظر گرفته شده است که حجم دارد و در پوشش باز می‌شود)، سطحی (ارتباط مستقیم بدون هیچ مانعی).

لایه تحت‌اللفظی استعاره کنایی در فارسی: سخن گفتن بدون پرده/ کنایه از رک‌گویی

طرح‌واره‌های استعاره در فارسی: سطح، جهت عمودی

لایه تحت‌اللفظی استعاره فرانسوی: با قلبی گشوده، سخن گفتن

طرح‌واره‌های استعاره فرانسوی: طرح‌واره حجمی/درون و بیرون، طرح‌واره سطح

ساختار زبانی انگلیسی تداعی‌کننده ضرورت بیان مستقیم و رک است، فارسی‌زبانان جامعه را پر از موانعی برای ابراز حقیقت می‌دانند و صداقت‌گویی را فضیلتی اخلاقی برای کنارزدن موانع می‌پندارد. در زبان فرانسوی مانند دیگر زبان‌های رومی، قلب کانون احساسات و حقیقت تلقی می‌شود و احساسات ناب لازمه صداقت خالصانه در نظر گرفته می‌شود.

17. To come clean

حرف دل را زدن

Vider son sac

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی: تمیزآمدن/ کنایه از صادقانه سخن گفتن

طرح‌واره‌ها در اصطلاح انگلیسی: طرح‌واره حجمی/درون و بیرون (زدودن کثیفی‌ها و پاک کردن حجم)، حرکتی (طی کردن مسیر از آنچه پنهان است به سوی حقیقت)

لایه تحت‌اللفظی در فارسی: حرف دل را بیان کردن/ کنایه از صداقت و حقیقت‌گویی

طرح‌واره‌ها و استعاره‌ها در فارسی: حجمی درون و بیرون (دل مانند یک ظرف دارای احساسات و حرف حق است که باید بیرون آورده شود)، قدرتی، جهت عمودی

لایه تحت‌اللفظی اصطلاح کنایی در فرانسوی: کیفیت را خالی کن/ کنایه از بیان کردن حقیقت

طرح‌واره‌های استعاره فرانسوی: حجمی درون و بیرون (راست‌گویی باعث آشکارسازی حقیقت و خالی شدن ذهن می‌شود)، قدرتی

ساختار انگلیسی، صداقت را در قالب ضرورت اخلاقی عینیت می‌بخشد/ فارسی آن را صفتی ذاتی و درونی تلقی می‌کند. ساختار اصطلاح فرانسوی صداقت، آسودگی روانی را به همراه دارد (خالی شدن ذهن) تداعی می‌کند.

18. His word is his bond

سرش نبود، قولش نمی‌رود

Parole est loi

لایه تحت‌اللفظی استعاره کنایی در انگلیسی: واژگان او، قرارداد اوست/ کنایه از صداقت کلام

طرح‌واره‌های استعاره در انگلیسی: ارتباطی (ارتباط مستقیم بین سخن و نوع رفتار فرد)، قدرتی (اجبار)، حجمی.

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فارسی: اگر گفتن حقیقت به‌قیمت اعدام کردن شخص باشد، همچنان حقیقت را خواهد گفت/ کنایه از یکرنگی و حقیقت‌گویی

طرح‌واره‌های استعاره در فارسی: طرح‌واره ارتباطی (ارتباط مستقیم بین حرف و تعهد فرد)، طرح‌واره قدرتی (قدرت و تعهدی که در سخن فرد وجود دارد)، حجمی.

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فرانسوی: سخنان من، قانون است/ کنایه از اهمیت صداقت و حقیقت

طرح‌واره‌های استعاره در فرانسوی: طرح‌واره ارتباط و طرح‌واره قدرتی (قدرت و یکپارچگی صداقت)، حجمی.

فرانسوی‌زبانان با بهره‌گیری از این ساختار، صداقت را مانند قانونی در نظر می‌گیرند که حاشیه و انحراف از آن پذیرفتنی نیست و به‌وجودآورنده نظم اجتماعی است. آن‌ها صداقت و حقیقت را نه امری فردی (اصطلاح فارسی) و میان‌فردی اجتماعی (اصطلاح انگلیسی) بلکه قانونی معتبر می‌دانند.

19. Straight as an arrow

صاف و صادق

Etre franc comme l'ore (Being franc as gold)

لایه تحت‌اللفظی استعاره مفهومی در انگلیسی: مانند نماد فلش صاف‌بودن/ کنایه از صداقت

طرح‌واره‌های استعاره انگلیسی: حرکتی (تداعی گر حرکت یا نیتی مستقیم)، رفع مانع قدرتی (ذات مسیر، بدون مانعی بر سر راه است)، توازن

لایه تحت‌اللفظی استعاره فارسی: صاف‌بودن و صداقت‌داشتن/ کنایه از صداقت

طرح‌واره‌های اصطلاح فارسی: طرح‌واره حرکتی (مشخص، مستقیم و بدون انحراف)، قدرتی (قدرت و نیروی حرکت در مسیر مستقیم)، سطح استعاره مفهومی: صداقت، صاف است (مانند یک شیء صاف)

لایه تحت‌اللفظی استعاره فرانسوی: مانند طلا، رُک‌بودن/ کنایه از صداقت

طرح‌واره‌ها در استعاره فرانسوی: طرح‌واره شیء (صداقت مانند طلا است)، حجمی، قدرتی (طلا نماد قدرت، اختیار و تأثیرگذاری است).

بار دیگر، ساخت اصطلاح انگلیسی، از مسیر خطی برای عینیت‌بخشی به صداقت استفاده کرده است. اصطلاح فارسی نیز از واژه «صاف» برای توصیف فرد صادق بهره گرفته است که طرح‌واره قدرتی در هر دو اصطلاح، تداعی گر قدرت و نفوذ پیکان و مسیر صاف (صداقت) است. در اصطلاح فرانسوی، صداقت به طلا تشبیه شده است (طرح‌واره شیء و حجمی). واژه طلا به‌لحاظ تداعی حس قدرت و ثروت، به ایجاد طرح‌واره قدرتی در ذهن منجر می‌شود/ صداقت مانند طلا، ارزشمند و باشکوه است.

20. An open book

دلی پاک داشتن

Blanc come neige (white as snow)

لایه تحت‌اللفظی استعاره در انگلیسی: مانند یک کتاب گشوده‌شده/ کنایه از پاکی و صداقت

طرح‌واره‌های استعاره انگلیسی: طرح‌واره حجمی (کاملاً واضح، بدون هیچ رازی در درون)، طرح‌واره سطح، طرح‌واره شیء

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فارسی: پاک بودن دل/ کنایه از صداقت و پاکی

طرح‌واره‌های اصطلاح کنایی در فارسی: حجمی، قدرتی

لایه تحت‌اللفظی استعاره در فرانسوی: سفید مانند برف/ کنایه از صداقت و یکرنگی

طرح‌واره‌های استعاره فرانسوی: حجمی (پاکی درون انسان قرار دارد) و طرح‌واره ارتباطی (برف با یکرنگی مرتبط است).

فرانسوی‌زبان، پاکی را ویژگی ظاهری و بیرونی می‌داند؛ مانند انگلیسی‌زبان که بر کتاب گشوده‌شده اشاره دارد؛ اما فارسی‌زبان صداقت را ویژگی درونی تلقی می‌کند و بر اخلاقی‌بودن آن تأکید دارد.